

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma / kasvatus- ja perhetyö

Kaisa Salmi

ESIKOULULAISTEN KOKEMUKSIA KIIREESTÄ

Opinnäytetyö 2009

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

SALMI, KAISA

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Joulukuu 2009

Avainsanat

Esikoululaisten kokemuksia kiireestä

45 sivua + 1 liitesivu

Pt. tuntiopettaja Merja Hautalainen

Sun Innovations

esikouluikäinen, kiire

Nykyinen elämänmeno koetaan kiireiseksi, elämän ruuhkavuodet ajoittuvat samaan aikaan kuin perheessä on pieniä lapsia. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia ajatuksia ja kokemuksia lapsilla on kiireestä. Tutkimus kohdennettiin esiopetusikäisiin lapsiin. Esikoululaisten sanavarasto on riittävä kuvaamaan tuntemuksia kiireen kaltaisesta abstraktista asiasta.

Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen, ja tiedonhankintamenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin erään eteläsuomalaisen kunnan kahataitoista esikouluikäistä lasta. Kaikki haastatellut lapset kuuluivat samaan esikoulu-ryhmään. Haastattelut tehtiin marraskuun 2008 ja toukokuun 2009 välisenä aikana. Haastattelut nauhoitettiin ja purettiin teemoittain kirjalliseen muotoon.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että lapset eivät koe kiirettä samoin kuin aikuiset. Lapsilla ei myöskään ole yhtä usein kiire kuin aikuisilla. Haastattelujen mukaan lasten kiireen määrittää aikuinen, vanhempi tai hoitaja. Lasten kokema kiire konkretisoitui tiettyihin tilanteisiin kuten arki-aamuihin tai esikoulutuksiin ehtimiseen. Lasten vastauksissa oli kuitenkin suurta hajontaa. Kiireen kuvaaminen sanoin oli osalle lapsista erittäin vaikeaa. Yhteistä lasten vastauksissa oli, että he eivät pitäneet kiireestä. Kaikkein mieluiten tutkimukseen osallistuvat lapset leikkisivät kavereiden kanssa rauhassa.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

SALMI, KAISA

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

December 2009

Keywords

Preschoolers' Experiences on Hurry

45 pages + 1 page of appendices

Merja Hautalainen, Lecturer

Sun Innovations

preschool child, hurry

Life today is experienced busy, the busiest time in life is often those years when there are small children in the families. The goal of this thesis was to discover what types of thoughts and experiences children have on the concept of hurry. The study was focused on preschool- aged children. A preschooler's vocabulary is already sufficient in describing an abstract subject such as hurry.

The study was qualitative by nature and the data was gathered by theme interviews. For the purposes of the study, twelve preschoolers were interviewed of a town in southern Finland. All the interviewed children were in the same preschool group. The interviews were conducted between November 2008 and May 2009. The interviews were recorded and transcribed into a written form.

The study suggests that children do not experience feelings of hurry similarly as adults do. Children are also generally not in a hurry as often as adults. The interviews suggest that hurry in children's life is defined by an adult, a parent or caretaker. The hurry experienced by children occurred in specific situations, such as in the mornings or catching a taxi to take them to school. However, there was significant spread in the children's answers. Some of the children found describing hurry in words extremely difficult. A common factor in children's answers was that they did not like the feeling of being in a hurry. The children participating in this study would prefer to play with their friends in peace.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	ESIKOULUIKÄINEN LAPSI	7
	2.1 Esikoululainen	7
	2.2 Esiopetus	8
3	KIIRE	10
	3.1 Kiire tämän ajan ilmiönä	10
	3.2 Jatkuvan kiireen vaikutuksia	11
	3.3 Lapsen stressi	11
	3.4 Lapsen arki	13
	3.5 Kiire lapsen arjessa	14
	3.5.1 Lapsen käsitys ajasta	15
	3.5.2 Lapsi aistii kiireen	17
4	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA LAPSISTA JA ARJEN KIIREESTÄ	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
	5.1 Tutkimushenkilöt	20
	5.2 Tutkimusmenetelmät	20
	5.3 Teemahaastattelun suorittaminen	21
	5.4 Aineiston käsittely ja analysointi	24
6	TULOSTEN ESITTELY	25
	6.1 Mitä kiire on	25
	6.2 Kiireen kokeminen	30
	6.3 Kiire tuntuu	34
	6.4 Ryhmätyöt	36

7 YHTEENVETO	38
7.1 Saatujen tulosten luotettavuus	39
7.2 Saatujen tulosten pohdinta	40
7.3 Tutkimustulosten soveltaminen käytännön työssä	42
LÄHTEET	44
LIITE	
Liite 1. Haastattelurunko	

1 JOHDANTO

Perheiden ja lapsen arki on muuttunut yhä kiireisemmäksi viime vuosien aikana. Vä-
lillä näyttää, että kiireestä on tullut jopa tavoittelemisen arvoinen tila, jolla osoitetaan
omaa tarpeellisuutta ja korvaamattomuutta. Työn ja perheen yhteensovittaminen on
erityisen haasteellista lapsiperheissä, joissa työn vaatimukset ja lasten tarpeet vievät
aikaa ja voimia toisiltaan. Perheiden arjen valinnat vaikuttavat myös lapsiin. Pieni lap-
si on erityisen altis ulkopuolisille vaikutteille. Lapsen kasvatuksessa ensisijainen kas-
vatusvastuu on perheillä, mutta yhteiskunta on tullut perheiden avuksi tarjoamalla
esimerkiksi päivähoitopalvelua ja esiopetusta.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten esikouluikäinen lapsi ymmär-
tää kiireen, miltä kiire lapsesta tuntuu ja millaisissa tilanteissa lapset ovat kokeneet
kiirettä. Vaikka kiireestä puhutaan paljon eri yhteyksissä, lasten kokemusta kiireestä ei
ole tutkittu. Ainoastaan Taina Kyrönlampi-Kymäläisen väitöskirja *Arki lapsen koke-
mana* vuodelta 2007 käsitteli lasten kokemuksia tämänpäivän arjesta. Kyrönlampi-
Kymäläisen (2007) mukaan lapsi pysyy yhteiskuntamme marginaalissa, jos hänen
omaa kokemustietoaan ei ymmärretä arvokkaan tiedon lähteeksi. Kulttuurissamme
lapsi nähdään usein ”tarvitsijana”, mutta hänen oikeutensa tulla kuulluksi häntä itse-
ään koskevilla asioilla toteutuu harvemmin. (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 10.)

Lapsen kokema kiire on aiheena ajankohtainen ja itseäni kiinnostava. Olen työsken-
nellyt vuosia päiväkodissa ja meillä, päiväkodin aikuisilla kiire näkyy ja tuntuu päivit-
täin. Siksi kiinnostuin ottamaan selvää, miten ympärillä olevat lapset kiireen kokevat
vai kokevatko he kiirettä ollenkaan. Lasten kanssa työskennellessä on tunnettava, mitä
lapset ajattelevat eri asioista. Jo toimintaa suunnitellessa tulee lasten ajatuksia arvos-
taa, kuunnella ja huomioida.

Opinnäytetyö on hankkeistettu, teen opinnäytetyön Sun Innovations yritykselle. Sun
Innovations on erikoistunut Kiireenkesytys® asiantuntijaverkoston, luovien menetel-
mien ja tuotteiden kehittämiseen. Kiireenkesytys® on Suomessa kehitetty palvelukon-
septi, ja siihen perehtyneitä valmentajia ja työnohjaajia toimii ympäri maata. Yritys
tarjoaa muun muassa luentoja ja valmentajavalmennusta oman kiireen tunnistamiseen
ja hallintaan. Yritys lupaa avata asiakkailleen uusia näköaloja ja mahdollisuuksia kii-
reen hallintaan. Tavoitteena on hyvän elämän tasapaino. Tässä opinnäytetyössä olen
tehnyt yhteistyötä yhtiön perustajan Anja Kuloveden kanssa.

Opinnäytetyötäni varten teemahaastattelin erään etelä-suomalaisen kunnan yhden esiopetusryhmän lapsia. Vastaajien ikä rajattiin esikouluikäisiin, koska heidän kykynsä käsitellä abstrakteja asioita kuten aikaa on kehittyneempi kuin neljä-viisivuotiailla lapsilla. Haastatteleamalla esikouluikäisiä lapsia halusin selvittää lasten käsityksiä kiireestä ja sitä millaisissa tilanteissa kiire näkyy ja tuntuu heidän arjessaan. Kiire käsitteenä ei ole konkreettinen, joten odotin lasten vastausten olevan hyvinkin erilaisia.

Riihelän (1991) mukaan aikakäsite soveltuu lapsen ajattelun tutkimiseen useasta syystä. Aika on käsitteenä tarpeeksi monimutkainen antaakseen runsaasti tietoja lapsen omasta tavasta ajatella. Kaikenikäisillä on jonkinlainen kokemus ajasta, ja jokapäiväisessä elämässä lapsi törmää jo varhain ajan käsitteisiin. (Riihelä 1991, 23.)

2 ESIKOULUIKÄINEN LAPSI

Esiopetuksessa olevat lapset ovat 5 - 7-vuotiaita. Esiopetusvuoden aikana heidän kehityksessään tapahtuu suuria muutoksia fyysisten, motoristen, kognitiivisten, sosioemotionaalisten sekä oman toiminnan säätelyyn tarvittavien valmiuksien osalta. Fysiologisten muutosten rinnalla tapahtuu myös olennainen psykologinen muutos, lapsen välittömyyden katoaminen. Tietynlainen luonnollinen suhtautuminen asioihin muuttuu ja lapsi käy oikullisemmaksi kuin ennen. Lapsi alkaa kehittää omaa itsenäistä suhtautumistaan tapahtumiin ympäristön välittömistä paineista ja tilanteista riippumatta. (Högström & Saloranta 2001, 29; Hakkarainen 2002, 45.)

2.1 Esikoululainen

Lapsen lähestyessä kouluikää ikätovereiden merkitys lapsen kehitykselle korostuu. Hän alkaa kaivata erityisesti samaa sukupuolta olevien tovereiden seuraa. Kavereiden parissa hän omaksuu sukupuolelle tyypillistä käyttäytymistä ja oppii sekä toiminnallisia että sosiaalisia taitoja. Sosiaaliset taidot ovat paitsi vuorovaikutustaitoja myös havaintojen tekoa sosiaalisista tilanteista ja toisten tunteista sekä käsitystä omasta itsestä. Toveripiiri opettaa myös moraalisen käyttäytymisen pelisääntöjä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 109.)

Lapsen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hänelle on muodostunut positiivinen käsitys omasta osaamisesta ja selviytymisestä koulussa, kotona ja laajenevassa toveripiirissä. Myönteinen minäkäsitys sekä tavoitteellisuus ja

toiveikkaus oppimisessa suojaavat lasta myöhemmiltä käyttäytymisongelmilta. (Nurmi ym. 2006, 71.)

Piaget'n kehitysteorian mukaan esikouluikäisten lasten kehityksen yleislinjana on lapsen siirtyminen yksilöllisestä itsekeskeisyydestä sosiaalisuuteen ja loogiseen ajatteluun. Kouluikä edeltävän lapsuuden aikana lapsi elää kahdessa maailmassa: leikin mielikuvitusmaailmassa ja ympäröivän todellisuuden reaali maailmassa. (Hakkarainen 2002, 28.) Piaget'n keskeinen ajatus on lapsen oman aktiivisuuden korostaminen kehitystä liikkeellepanevana voimana (Nurmi ym. 2006, 87).

Esikouluikäisen lapsen elämässä on paljon asioita, joihin on oltava aikaa ja energiaa. Silti lapsen on ennen kaikkea saatava leikkiä. Leikki on lasten toiminnan perusta, ja sen tärkein osa on lasten keskinäisyys ja sosiaalisuus. Yhdessä vertaisryhmän kanssa tekeminen tuntuu olevan lapsille luonnollisin toimintamuoto, ja lapset nauttivat leikistä erityisesti ystävien kanssa. (Karlsson 2000, 55; Matilainen 2008, 52.)

2.2 Esiopetus

Perusopetuslaissa määritellään perus- ja esiopetuksen järjestäminen kuntien tehtäväksi. Lapsella on oikeus saada esiopetusta oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Esiopetukseen osallistuminen on kuitenkin vapaaehtoista ja osallistumisesta päättää lapsen huoltaja. (Perusopetuslaki 1288/1999.) Nykyään 96 prosenttia kuusi-vuotiaista lapsista saa maksutonta esiopetusta, jonka yhtenäistävä uudistus astui voimaan elokuussa 2001 (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 27).

Suomen esiopetuksessa noudatetaan vuonna 2000 voimaan tullutta esiopetussuunnitelmaa, joka perustuu muun muassa konstruktiviseen oppimiskäsitykseen. Konstruktivisissa oppilas nähdään aktiivisena tiedon jäsentäjänä ja mallintajana. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa todetaan: esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ehkäistään ennalta mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Esiopetuksen tärkeät tehtävät ovat vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla ja tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin. Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetu-

tuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja valmiudet koulun aloittamiseen. (Esiopetussuunnitelman perusteet 2000, 7.)

Esiopetusikäisen opetus ei koskaan lähde nollassa, ja kaikessa opetuksessa on otettava huomioon tavalla tai toisella lapsen saavuttama kehityksen taso. Kehityksen tason määrittely ja sen suhde opettamisen mahdollisuuksiin on peruslähtökohta. Yleisten valmiuksien kehittämisen näkökulmasta lapsen kehitysvaihe voidaan ajatella siirtymäksi leikistä oppimiseen. Samaan aikaan myös leikin motivaatio muuttuu haluksi uuden oppimiseen. Leikin ja oppimisen motivaation eroa on kuvattu karkean jaottelun avulla siten, että leikin motivaatio perustuu itse leikkimiseen ja oppimisen motivaatio rakentuu enemmän toiminnan tuloksen varaan. (Hakkarainen 2002, 53, 59.)

Lapsi on ihmislajin mukaisesti utelias. Hän halua tietää ja ymmärtää. Tietoa ja ymmärrystä lapsi saavuttaa omaksumalla uusia asioita ja muokkaamalla sekä organisoimalla tiedonrakenteitaan uudelleen. Tämä ei tapahdu yksinäisyydessä ja muista erillään, vaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Silti silloinkin kun lapsi opiskelee yhdessä muiden kanssa, hän rakentaa omaa ymmärrystään; kukaan toinen ei voi oppia hänen puolestaan. (Högström & Saloranta 2001, 8 - 9.)

Esiopetuksessa työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä antaa valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. (Esiopetussuunnitelman perusteet 2000, 9.)

Koulun aloitusta edeltävä vuosi sisältää erityisen kehityksellisen haasteen lapselle. Koulun aloittaminen merkitsee suurta laadullista muutosta lapsen elämässä monella tasolla. Kokemuksen tasolla lapsi on jo iso eikä enää pieni. Koulussa häneltä odotetaan ja vaaditaan itsenäisyyttä ja omatoimisuutta sekä kykyä selviytyä uusista tilanteista ja haasteista. (Hakkarainen 2002, 70.)

Esiopetuksessa kasvatusta vuorovaikutteisena tapahtumana ei voi olla irrallaan muusta maailmasta eikä ottamatta vaikutteita kansallisista ja kansainvälisistä ilmiöistä. Niinpä lapsia koskettavat niin aatteiden, ideologioiden kuin taloudenkin voimavirratt. Myös kasvatusta koskevat olemassa olevat perinteet, suuntaukset ja normit otetaan huomioon jatkuvasti, vaikka niiden vaikutukset jäävät osin näkymättömiin. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 100.)

Kaikkialla niin päivähoidossa, esikoulussa kuin koulussakin lapsi tarvitsee aikuisen tunteita olemistaan, käyttäytymistään ja oppimistaan säätelevinä ja jäsentävinä kasvuvälineinä. Aikamme korostaa niin vahvasti tietoa, oppimista, suorittamista ja tekemistä lastenkin kasvattamisessa, etteivät edes vanhemmat aina osaa riittävästi antaa arvoa tunteille ja niiden jakamiselle. (Tamminen 2004, 89.)

3 KIIRE

Nykyajan elämänmenolle näyttää olevan ominaista alitunen kiire. Aamulla on noustava aikaisin ja ehdittävä bussiin, päivähoitoon tai työhön. Iltapäivällä sama matka tehdään päinvastoin, ja silloinkin kiireellä. On ehdittävä käydä kaupassa, laitettava ruoka, pestävä pyykit, siivottava jne, jne. Koko ajan organisoidaan ja ohjelmoidaan. Tiukka aikataulu on kuluttavaa. Työpäivän jälkeen vanhempia odottaa toinen työpäivä kotona. Lisäksi suorituskeskeiseen elämäntapaan kuuluu, että monenlaiset harrastukset täyttävät iltamme. (Puronen 2005, 52; Jarasto, Lehtinen & Nepponen 1999, 36 - 37.)

3.1 Kiire tämän ajan ilmiönä

Ajasta puhuessamme tarkoitamme sillä yleensä aikaa, jota olemme oppineet mittaamaan kellolla. Koko länsimainen elämä suorastaan pyörii kellon ja ajan mittaamisen ympärillä. Elinympäristössämme lähes kaikki on sidottu aikatauluihin. Emme kuitenkaan yleensä puhu kiireestä ennen kuin toimintamme nopeus kasvaa riittävästi. Kiireen raja ei ole määriteltävissä, vaan merkittävää on, miten ja missä kiireen tunne me. (Puronen 2005, 17, 78.)

Kun aikuisilla on kiire, se tarttuu herkästi myös lapseen. Tästä seuraa oravanpyörä, jonka pysäyttäminen onkin sitten jo vaikeaa. Ruokkiiko jatkuva kiireestä puhuminen kiirettä, vai onko kiireestä tullut asenne? Tässä mylläkässä myös lapset muuttuvat yliviireisiksi ja keskittymättömiksi, mikä taas on omiaan vaikeuttamaan rauhoittumista esimerkiksi leppoisaan lukuhetkeen, leikkiin tai päivä- ja yöunille. (Jarasto, Lehtinen & Nepponen 1999, 41.)

Lapsuutta ja aikuisuutta voi tarkastella suhdekäsitteinä, jotka eivät ole erillisiä, vaan määrittyvät aina uudelleen suhteessa toisiinsa. Kun aikuisuus muuttuu, muuttuu lapsuuskin. Kulttuuriset käsitykset lapsuudesta vaikuttavat aikuisten tapaan suhtautua lapseen. (Kolbe & Järvinen 2002, 60.) Toimintaamme niin lapsina kuin aikuisinakin

vaikuttaa se ympäristö, missä kulloinkin olemme. Tämän lisäksi eri ihmiset tulkitsevat tilanteita kukin omasta näkökulmastaan. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 101.)

3.2 Jatkuvan kiireen vaikutuksia

Kiireen ”moottori” on ikään kuin meidän sisällämme. Elimistömme on tuolloin jatkuvassa valmiustilassa, jossa odotamme toimintakäskyä. Ajan myötä tämäntapainen kiire on meidän kannaltamme tuhoavaa. Jokainen kokee kiireen eri tavoin. Silti kiireeseen liittyy ilmeisesti paljon sellaista, joka on kaikille tuttua. (Puronen 2005, 18, 20.)

Nykyinen tehokkuuden ihannointi näkyy myös arvoissamme. Yhteiskuntamme ei arvosta enää elämästä nauttimista, leikkiä tai vaikkapa luovan työn tekemistä. Arvomme näkyvät epäsuorasti myös siinä, miten toimimme arkielämässämme. Kiireen keskellä elävinä valitamme usein toisillemme, ettei ole aikaa siihen, mitä pitäisi tehdä tai haluaisi tehdä. On kuitenkin kysymys arvovalinnoista, mihin aikamme käytämme. (Puronen 2005, 47, 154.)

Henkilökohtainen aikamme on joka hetki tosi meidän itsemme kannalta. Kukaan muu meidän ulkopuoleltamme ei pysty vastoin tahtoamme vaikuttamaan välittömästi siihen, miten koemme ajan kulun. Ajan kulku herättää meissä tunteita: voimme olla levollisia, rauhallisia, kiireisiä tai ahdistuneita. Koska aika on subjektiivinen, toisen aikakokemus voi samoissa olosuhteissa ja samana hetkenä olla erilainen. (Puronen 2005, 84 - 85.)

3.3 Lapsen stressi

”Jo kouluikään ehtiessään lapsi on kokenut stressiä siinä kuin aikuinenkin. Lapsen ahdistuneisuus ja masennus ovat selvästi lisääntyneet. He kärsivät myös muista stressioireista kuten levottomuudesta, lyhytjännitteisyydestä, ärtyisyydestä, erilaisista jännityksestä johtuvista kivuista, univaikeuksista sekä syömisongelmista”, toteavat suggestoterapeutti Pirkko Jarasto ja psykologi Nina Sinervo kirjassaan *Alle kouluikäisen lapsen maailma* (1999). On hyvä muistaa, että stressi on aina monen asian yhteissumma. Lapsen stressi piiloutuu usein aikuisten työn ja arkielämän paineiden alle. Ei huomata, että oman arkielämän kiireeseen peittyä lapsen väsymys ja uupumus. Aina ei omasta tilanteesta johtuen kyetä edes tiedostamaan, miltä lapsesta tuntuu. (Jarasto, Lehtinen & Nepponen 1999, 30 - 31.)

Emme voi ummistaa silmiämme siltä tosiasialta, että lapset elävät stressin alaisina. Kuitenkin vain harvat vanhemmat tai opettajat, jotka usein ovat itse tämän stressin aiheuttajia, ovat valmiita myöntämään, kuinka syvät ja vahingolliset vaikutukset lapsen stressillä voi olla. Heidän kykenemättömyytensä nähdä lapsen elämän todellisuutta estää heitä auttamasta lasta. (Miller 1986, 40.)

Erik Erikson katsoo huomattavan osan lapsuusajan stressistä liittyvän pelkoon. Lapselle stressiä aiheuttavat esimerkiksi yksinäisyyden pelko, liian suuret vaatimukset, liika melu, tärkeän toiminnan kuten leikin keskeyttäminen tai tuen menettämisen pelko. (Miller 1986, 40.)

Aika tavallisia arkipäivän stressi-ilmiöitä ovat tilanteet, joissa lapsi on melkein liian lujilla, mutta ei ihan. Jos lapseen kohdistuvat vaatimukset ja paineet ovat suurempia kuin hänen voimavaransa eikä näköpiirissä ole tyydyttävää ratkaisua, hän stressaantuu. Seurauksena on tavattoman epämukava olo. Lihakset ovat jännittyneet, verenpaine huippulukemissa ja sydän hakkaa. Stressaantunut ihminen tulee levottomaksi, unohtelee asioita eikä pysty keskittymään mihinkään. (Sinkkonen 2008, 118, 129.)

Stressin kasvaessa ja jatkuessa ihminen ahdistuu. Kun stressi pitkittyy, se siirtyy yksilöstä ihmissuhteisiin, aikuisesta vanhempi-lapsisuhteeseen. Varhainen vuorovaikutus on poikkeuksellisen avoin ja altis kaikille tunteille. Siten se on valitettavan suojaamaton esimerkiksi nykyiselle stressaavalle elämänmuodollemme. Niinpä ahdistunut, jännittynyt vuorovaikutus on yksi yleisimpiä lapsen varhaisen kasvun ongelmia. (Tamminen 2004, 117.)

Lapsen stressikokemuksia ja niiden merkitystä on raskaasti aliarvioitu. Monet vanhemmat tai ammattikasvattajatkaan eivät tule ajatelleeksi, että lapset voisivat ylipäättään kokea stressiä tai he arvelevat, että jos niin käy, lapset toipuvat nopeasti. Asia on juuri päinvastoin: lasten keskushermosto on laadullisesti erilainen kuin aikuisten. Se on keskeneräisyytensä tähden erittäin haavoittuva. Viime vuosina on saatu runsaasti näyttöä varhaisten traumojen ja stressin yhteyksistä moniin myöhemmin ilmeneviin mielenterveyden vakaviin häiriöihin. (Sinkkonen 2008, 212.)

Lasten stressi näkyy heidän käytöksessään turhautumisena, vihan purkauksina, uhmana, tuhoavaisuutena sekä psykosomaattisina oireina. Käyttäytyminen on eräänlaista kieltä: väkivaltainen käyttäytyminen on usein sitä kieltä, jota käytetään ylivoimaisessa

stressitilanteessa. Aikuiset eivät kykene muuttamaan lasten aggressiivista käyttäytymistä ennen kuin he alkavat paneutua niihin syihin, jotka ovat käyttäytymisen takana. (Miller 1986, 121- 136.)

3.4 Lapsen arki

Perheen arki on kaikille ihmisille niin tuttu asia, että useat siinä tapahtuvat asiat tuntuvat itsestään selviltä. Kielikuvat – arjen rumba, hulabaloo, hässäkät – ilmaisevat omalta osaltaan millaiseksi arki pienten lasten perheissä koetaan. Perheen arjelle on ominaista syklisyys: tietyt tilanteet ja rutiinit toistuvat kerta toisensa jälkeen päivittäin ja viikoittain. Elämää rytmittävät vanhempien työajat ja lasten hoitoajat, nukkuma-ajat ja ruokailut. Joka päivä perheeseen kulkeutuu jäsentensä kautta myös vaikutteita niistä ympäristöistä, joissa he päivittäin toimivat. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 12.)

Aikataulusta kiinni pitäminen ei aina ole mukavaa. Lapsen rytmin mukaan herääminen, ruoan laittaminen tiettyihin aikoihin, ulkoilusta huolehtiminen ja iltatouhuista kiinni pitäminen vaatii vanhemmilta sitoutumista säännölliseen elämään. (Matilainen 2008, 53.) Silti tietty säännöllisyys tai päivärytmi puoltaa paikkaansa. Se tuo lasten elämään turvallisuutta ja ennakoitavuutta. Tiukka aikataulujen mukaan eläminen sen sijaan tekee ilmapiiristä helposti kireän, kiireisen ja passivoivan. Lapset eivät luo kiirettä. Se saattaa olla aikuisten rakennelma, jolla on usein oma, tiedostettu tai tiedostamaton tarkoituksensa. (Kolbe & Järvinen 2002, 173.)

Uusimpien lapsiperheiden hyvinvointia kartoittavien tutkimusten perusteella lapsiperheiden vanhemmat ovat muuta väestöä useammin ansiotyössä. Vanhemmuus merkitsee samanaikaista vastuuta sekä perheen elatuksesta että lasten hoidosta ja kasvatuksesta. Työn ja perheen yhteensovittaminen merkitsee arkista tasapainoilua ajankäytössä ja voimavarojen riittämisessä sekä työssä että kotona. (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 14.)

Taina Kyrönlampi-Kymäläisen (2007) tutkimuksen mukaan lapsi ei luontaisesti koe arkea ”sitten, kun...”, vaan vanhemman tahti tuo lapselle lähtemisen, odotuksen ja tulemisen. Vanhemman arki koostuu lähtemisistä ja tulemisista, mikä ei lapsia miellytä kaikilta osin. Kyrönlampi-Kymäläinen toteaa, että lapsen rytmi eroaa aikuisen rytmistä, mikä ilmenee jännitteenä lapsen ja aikuisen välillä. Lapsi yrittää muokata vanhemman tahtia itselleen sopivaksi hidastamalla tai vastustelemalla joko vanhemman

tai päiväkodin henkilökunnan asettamaa rytmiä. Lapsi ei ole ainoastaan sopeutuja, vaan hän on aktiivinen toimija. Hän tosin joustaa ja sopeutuu aikuisen rytmiin. (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 190.)

3.5 Kiire lapsen arjessa

Asenteiden ja arvojen muuttamisen on todettu olevan erityisen vaikeaa, jos ne on opittu elämän varhaisvaiheessa. Vanhemmat ovat lapsille tärkeimmät mallit tulevan elämän opettelussa. Siten vanhempien omat ihanteet ja asenteet myös kiireeseen ovat lapsille esimerkkinä tavasta elää. Alati kiireisen vanhemman viesti lapselleen on, että ihmisellä kuuluukin olla aina kiire. Jokainen ymmärtää, millaisen vahingon vanhempi tällaisella menettelyllään voi huomaamattaan lapselle aiheuttaa. (Puronen 2005, 160.)

Kyrönlampi-Kymäläinen toteaa, että lapsi elää ainutlaatuista elämäänsä tässä ja nyt. Hän toimii ja muuttuu, leikkii ja kasvaa. Aikuisten, kuten ammattikasvattajien, vanhempien ja viranomaisten, velvollisuus on pysähtyä kuuntelemaan lasta ja turvata hänelle hyvä lapsuus. Lapsen ja vanhemman tahdin eroaminen toisistaan näkyy arjen eri ajankohtina. Kun vanhemman kiire ja lapsen väsymys kohtaavat, edessä voi olla tunemyrsky mieltä pahoittavia sanoja ja riitaa. (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 11, 167.)

Perheen arki rytmittyy lähtemisiin ja tulemisiin, arkipäiviin ja viikonloppuihin. Vanhempien ja lasten yhdessä viettämä aika onkin muuttunut aikataulutetummaksi viimeisen sadan vuoden aikana. (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 25.) Arki asettaa rajoja kaiken aikaa, aivan huomaamattakin. Mennään töihin tai kouluun, vaikka mieli tekisi tehdä jotain muuta. (Kolbe & Järvinen 2002, 37.)

Viime vuosien aikana on ollut useita lehtijuttuja, joissa vanhemmat tuskailevat, että heidän kaikki vapaa-aikansa menee lasten kuljettamiseen harrastuksesta toiseen. Voisi tietysti kysyä, kenestä se mahtaa johtua. Meille on levinnyt sellainen kulttuuri, että lapset viedään autoilla harrastuksiin. Kun kuljettamista ja odottelua on paljon, vanhemmat ovat usein kiireisen tuntuisia. Ja viesti menee otolliseen maaperään, lapsiin. Lapset alkavat muodostaa itselleen asennetta jatkuvasta kiireestä vanhempiensa antaman mallin mukaan. (Puronen 2005, 53 - 54.)

Tunteiden tunnistaminen ja jakaminen edellyttää yhteistä, vapaata yhdessäolon aikaa ja tunteiden säätely kärsivällistä pitkäjännitteisyyttä, ihmissuhteiden jatkuvuutta. Tä-

hän vanhemmilla samoin kuin muilla lapsen ympärillä olevilla aikuisilla tuntuu nykyään olevan liian vähän mahdollisuuksia. Tunteita mitätöivän tietoyhteiskunnan elämäntapa jättää ihmiset, erityisesti lapset, jatkuvaan yhteisesti jaettujen tunteiden nälkään, emotionaalisesti orvoiksi. Niinpä nopeasti sykkivä teho- ja laatuaikamme on hukkumassa tunne-elämän ongelmiin. (Tamminen 2004, 88.)

Nykylapsuutta on vaikea ajatella enää pelkästään perhelapsuutena. Lapset on kiedottu monin tavoin yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöihin. Lapsen ja perheen ympäriltä puuttuu nykyisin sen kaltainen suojaava yhteisö, joka tukisi ja tarvittaessa kontrolloisi, mitä tapahtuu ja mitä on tekeillä. Lapset eivät itse ole huolissaan omasta kehityksestään, mutta pitäisikö heidän ollakaan? (Kolbe & Järvinen 2002, 64 - 65.) Elinympäristömme vaikuttaa toimintaamme niin lapsina kuin aikuisinakin. Tämän lisäksi eri ihmiset tulkitsevat tilanteita kukin omasta näkökulmastaan. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 101.)

3.5.1 Lapsen käsitys ajasta

Aika on ihmiselle sekä läheinen että kaukainen, konkreetti ja abstrakti, biologinen, psykologinen, historiallinen, fysikaalinen ja filosofinen käsite. Aika liittyy ihmisen toimintaan ja on olemassa ihmisen toiminnan ulkopuolella, ihmisestä riippumatta. Käsitteemme ajasta muodostuu kokemusperäisistä ja teoreettisista käsitejärjestelmistä. Aikakäsite on myös aikuiselle epämääräinen ja saa iän myötä uusia ulottuvuuksia. (Riihelä 1991, 22.)

Noin viiden vuoden tienoilla syyn ja seurauksen pohtiminen lisääntyy. Lapsi tekee silloin paljon kysymyksiä. Hän kerää kokonaisuuksia ja kysyy puuttuvia yksityiskohtia. (Jarasto & Sinervuo 2000, 64.) Usein oletetaan, että lapsi ei itsenäisesti pysty omia ajattelun taitojaan kehittämään, vaan hän on kaikessa riippuvainen siitä tiedosta, mitä aikuinen hänelle antaa. Asia voidaan nähdä myös niin, ettei lasten ajattelu ole aikuisen ajattelua huonompi, se on vaan erilainen. (Riihelä 1991, 11.)

Ikä, vuodet, vuodenajat, kuukaudet, viikonpäivät, päivämäärät, tunnit, minuutit, sekunnit ja kello – kaikki nämä liittyvät ajan mittaamiseen. Aikakäsitteen kypsyminen tapahtuu vähitellen. Siihen sisältyy monia erilaisia aineksia kuten esimerkiksi käsitteet: ennen ja jälkeen, kauan sitten, eilen, tänään ja huomenna, nopeasti, hitaasti, vanhempi ja nuorempi. Lapsen on vaikea käsittää aikaa ja verrata sitä samalla tavalla

konkreettisesti kuin pituutta ja tilavuutta, mutta aika kiinnostaa lapsia suuresti. Kouluikäisen, noin 7- vuotiaan lapsen on aika opetella tuntemaan kelloa tarkemmin. (Furness 2000, 92, 93.)

Länsimaisessa yhteisössä eläminen edellyttää meiltä kaikilta kellonajan tuntemisen opettelemista. Itse asiassa koko materiaaliseen elämäntapomukseen perustuva kulttuurimme toimii sen puolesta, että jokainen meistä myös omaksuu kellonajan henkilökohtaiseksi ajakseen. Sillä hetkellä kun alistumme elämään kellonajan mukaan, olemme osittain hyväksyneet sen myös subjektiiviseksi ajaksemme. Sen jälkeen emme ole enää ”aikamme herroja”. Omaksuttuamme kellonajan ainakin osittain henkilökohtaiseksi ajaksemme alamme laskea kaikessa aikaa, ikään kuin valvoa ajan kulkua. (Puronen 2005, 102 - 103.)

Subjektiivista aikaa emme voi koskaan kellonajan tavoin mitata. Voimme vain kokea, elää tai ajatella sitä, mutta emme voi edes havaita sitä aisteillamme. Se ei kuulu, näy eikä tunnu. Subjektiivinen aika on ollut olemassa niin kauan kuin ihminenkin, sillä siinä on kysymys jokaisen yksilön henkilökohtaisesta ajan kokemisesta. Subjektiivinen aika on siis meissä, osa meitä. Sitä voisi kuvata vaikka sanomalla, että se ”tuntuu”. Tapamme kokea aikaa vaihtelee mielialamme, ikämme, vireystilamme ja kulttuurisen ympäristömme mukaan. Sisäinen kellomme käy siten eri tavalla hetkestä riippuen. Joskus aika ”matelee”, joskus se ”lentää kuin siivillä”. (Puronen 2003, 84, 86.)

Esikouluikäiselle lapselle päämäärän saavuttaminen on hyvin tärkeää. Hänen on vaikea jättää työnsä kesken. Hänen on helpompi hyväksyä jonkun toisen hänelle asettama tavoite, vaikka parhaiten hän motivoituu saadessaan itse osallistua toiminnan suunnitteluun. Ajantaju auttaa lasta silloin, jos aika ei riitä työn valmiiksi tekemiseen. Lapsi voi keskeyttää tekemisensä, mikäli hän tajuaa, milloin hänellä on mahdollisuus jatkaa. (Jarasto & Sinervuo 2000, 64.)

Karl Erik Wahlberg toteaa kirjassa *Vahva vanhemmuus* (2005): Lapsi kasvattaa vanhempansa ymmärtämään, että on olemassa erilaisia näkemyksiä elämän tärkeistä asioista. Aamulla kesken oleva leikki on tärkeämpi kuin päiväkotiin lähtö. Päiväkodissa vietetty päivä on merkittävämpi kuin kiireinen kaupassakäynti kotimatalla. On kaksi erilaista näkökulmaa ja yleensä vanhemman mielipide vallitsee, kun taas lapsen näkökulma koetaan häiritsevänä ja sen ajatellaan ilmentävän lapsen pahansuopaisuutta.

Kuinka yksinkertaista olisikaan, jos antaisimme lapsen opettaa meille kärsivällisyyttä ja halua keskustella erilaisista näkemyksistä ja asioiden tärkeysjärjestyksestä. (Syrjälä 2005, 84.)

3.5.2 Lapsi aistii kiireen

Lapsi omaksuu oman kasvuympäristönsä tottumukset. Koulu ja päivähoito ottavat osaa kasvatukseen, mutta päävastuu lapsen kasvatuksesta on kodilla. (Matilainen 2008, 12.) Lapsi vaistoa hyvin herkästi, milloin vanhemmat haluavat tehdä jotakin muuta kuin olla lapsensa kanssa. Lapset vaistoavat, milloin aikuinen ei oikeasti ole läsnä, tässä ja nyt, vaan miettii muita asioita. Lapset ovat kuitenkin niin suvaitsevaisia, että he tuntuvat antavan anteeksi aikuisten hajamielisuuden ja selittävät asiansa uudelleen ja uudelleen. (Enäkoski 1999, 98.)

Lapsikin pystyy tulkitsemaan sanatonta viestintää. Ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta suurin osa on sanatonta. Sanaton viestintä välittyy salamannopeasti, sekuntien kymmenesosina ihmisestä toiseen. Luemme toistemme tunteiden vaihtuvia vivahteita tarkasti. Puheen osuus viestinnässä on vähäisempää kuin ajatellaankaan. (Väisänen, Niemelä & Suua 2009, 28.)

Lapsen on hankala kehittää leikkiä, jos aikaa on liian vähän. Lapsi tarvitsee aikaa ja tilaa leikilleen ja joskus myös aikuisen tukea ja ohjausta. Liian usein lasten leikki joudutaan lopettamaan jonkun muun toiminnan tieltä. Aikuisen näkökulmasta leikki on hyvin usein vain toimintaa ennen jotain tärkeämpää – milloin on ehdittävä syömään ja ulkoilemaan, milloin alkaa lauluhetki. On hyvä muistaa, että lapselle leikki on kuitenkin väylä kasvamiseen ja kehittymiseen. Se ei ole vain ajanvietettä ja viihdettä tärkeän tekemisen lomassa. Lapsi oppii helposti toimintamallin, jossa ei keskitytä oikein mihinkään. Kiireessä asiat tehdään hutaisemalla. Meneillään olevan tekemisen sijaan olisi oltava jossakin muualla puuhaamassa jotakin muuta. Lapsen on tällöin vaikea oppia keskittymään ja nauttimaan tekemisestään tässä ja nyt. (Jarasto, Lehtinen & Nepponen 1999, 268 - 269.)

Perheessä aikakriisejä voi olla monenlaisia. Lasten elämässä aikakriisit ovat näkymättömämpiä. Todennäköisesti lasten aikakriisit voivat olla myös aivan muuta kuin mitä aikuiset kuvittelevat lasten elämän solmukohdiksi. (Rönkä ja Kinnunen 2002, 43.) Kuten Taina Kyrönlampi-Kymäläinen tutkimuksensa lopuksi toteaa: ”Lapsen kokemuk-

sia on kuunneltava hänen elämäänsä koskevissa asioissa. Lapsen tahti samoin kuin hänen aikakäsityksensä on erilainen kuin aikuisella. Lapsen arki on siinä hetkessä, joka on tässä ja nyt. Lapsi kaipaa arjen tahtiin hitautta ja leppoisuutta – rauhaa kavereiden kanssa leikkimiseen, yhdessäoloa vanhempien kanssa.” (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 196.)

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA LAPSISTA JA ARJEN KIIREESTÄ

Lasten kokemuksia kiireestä ei ole tutkittu aikaisemmin. Taina Kyrönlampi-Kymäläisen väitöskirja *Arki lapsen kokemana* (2007) on lapsitutkimus, jossa lapset ovat kertoneet omasta elämästään ja kokemuksistaan arjessa. Kyrönlampi-Kymäläisen mukaan lapsen arkea määrittää vanhempien työssäkäynti. Lapsen arki jäsentyy tulemisen ja lähtemisen välille. Tutkimuksen mukaan lapset sopeutuvat ja mukautuvat aikuisen määrittämään arjen tahtiin. (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007).

Vuonna 1996 ilmestyi Helena Siren-Tiusasen tutkimus *Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmisään*. Tutkimuksessa on seurattu pienimpien, alle kolmevuotiaiden päiväkotilaisten uni- ja valverytmiä miten päiväkodin arjen ja lapsen luontaisen unen ja liikkumisen syklit kohtaavat. Varsinkin pienimpien, vielä kaksia päiväunia nukkuvien lasten luontainen unirytmistö toteutuu päiväkodissa heikosti. Tutkimuksen mukaan päivärytmin ja uniaikataulujen organisointi ja ajoittaminen eri-ikäisten ja temperamentiltaan vaihtelevien, kotien erilaisissa aikarytmeissä elävien lasten oman rytmin mukaan vaatii korkean tason ammattitaitoa. Se edellyttää tietoa ja joustavaa asennoitumista sekä kykyä avoimeen tiiviiseen ja empaattiseen kommunikaatioon vanhempien kanssa. (Siren-Tiusanen 2006.)

Anna Rönkän, Kaisa Malisen ja Tiina Lämsän toimittamassa kirjassa *Perhe-elämän paletti* (2009) on haastateltu vanhempia. Kirjan tutkimuksessa kuvataan lapsiperheiden arkea vanhempien näkökulmasta: miten vanhemmat jakavat ajankäytön kotona ja miten he kokevat päivähoiton kasvatuskumppanuuden sekä millaisia kokemuksia vanhemmilla on työn ja perheen yhteensovittamisesta. Kirja kuvaa hyvin lapsiperheen arkea, mutta aikuislähtöisesti. Lasten tuntemuksia perheen arjesta ei tässä tutkimuksessa ole huomioitu. Kirjassa esitettyjen tutkimustulosten perusteella toimiva arki perheessä on aikuisten näkökulmasta verrattavissa joukkuepeliin, jossa vanhemmuuden, parisuhteen, työelämän, päivähoiton ja perheen yksittäisten jäsenten on sitouduttava yhteisen päämäärän tavoitteluun. Tutkimuksen mukaan pikkulapsiperheiden vanhem-

mat satsaavat paljon vanhemmuuteen ja lasten hyvinvointiin. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ovat myös myöntäneet, että väsyneenä, kiireisenä ja kiukkuisena lapsen kasvatusta tuntuu vaikealta ja silloin saattaa tapahtua lipsumista ja toisinaan myös hermojen menettämistä. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009.)

Uusinta tutkimustietoa lapsiperheiden arjesta on syksyllä 2009 ilmestyneessä kirjassa *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Kirja on osa Suomalaisten hyvinvointi-tutkimus sarjaa, jonka rahoittajana on Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksessa tuli ilmi, että lasten hyvinvointi on monella tavalla yhteydessä vanhempien ja perheiden tilanteeseen – työpaineisiin, toimeentuloon ja ajankäyttöön. Vanhempien työssäkäynti on välttämätöntä perheen toimeentulon takia, vaikka se aiheuttaakin lapsiperheissä aikapulaa. Tutkimuksen mukaan useat lapsiperheet kamppailevat aikapulan ja rahapulan välillä. Vanhemmat kokivat työssäkäynnin myös mielekkäänä tekemisenä ja mahdollisuutena toteuttaa itseään. Perhe-elämän myönteistä antia ovat hoivan antaminen ja saaminen, turvallisuus, jatkuvuus, läheisyys ja rakkaus. (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Aloitin opinnäytetyön tekemisen lokakuussa 2008 sopimalla hankkeistajani kanssa yhteistyöstä. Sovimme yhdessä, että tutkimus rajataan esikouluikäisiin lapsiin. Anja Kulovesi kertoi, että hän haluaisi tuoda koulutustilaisuuksissaan esille lasten ajatuksia kiireestä. Arvelimme teemahaastattelun sopivaksi tiedonkeruumenetelmäksi ja kävimme yhdessä läpi haastattelukysymyksiä. Anja Kulovesi oli aikaisemmin ollut yhteistyössä erään koululuokan kanssa ja saanut heiltä nuorten omia kirjoituksia heidän kokemuksistaan kiireestä.

Tutkimusta tehdessä on muistettava, että lapsi eroaa aikuisesta tutkimuskohteena. Pienen lapsen ajattelu on konkreettista, joten se ei sisällä abstraktin ajattelun tuomaa etäisyyttä. Esimerkiksi lapsen käsitys ajasta ja sen kulumisesta on hyvin erilainen kuin aikuisen. Pieni lapsi ei pysty kuvailemaan kokemuksiaan ja tunteitaan yhtä taidokkaasti kuin aikuinen, eivätkä monet aikuisille tutut sanat välttämättä kuulu hänen käsittevarastoonsa tai hänen voi odottaa tulkitsevan ne eri tavalla kuin aikuisen. (Ruoppila, Hujala, Karila, Kinon, Niiranen & Ojala 1999, 199.)

5.1 Tutkimushenkilöt

Työskentelen itse päiväkodissa ja sain omalta työpaikaltani erään esiopetusryhmän henkilökunnan innostumaan tutkimuksesta. Esimieheltäni sain luvan esiopetusryhmän lasten haastattelemiseen ja opinnäytetyön tekemiseen. Esittelin tutkimusideani lapsiryhmälle ja lapset lupautuivat haastateltaviksi. Lasten vanhemmilta sain kirjallisen suostumuksen heidän lastensa haastatteluun.

Esiopetusryhmän kaikki 12 lasta osallistuivat tutkimukseen. Esiopetusryhmässä oli neljä tyttöä ja kahdeksan poikaa. Lapsista neljä oli pelkästään esiopetuksessa, loput kahdeksan jäivät esiopetuksen päätyttyä samoihin tiloihin päivähoitoon. Erityisen kasvatuksen ja tuen tarvetta, eriasteista kehityksen viivettä, oli kolmella haastatelluista. Henkilökuntana tässä esiopetusryhmässä oli lastentarhanopettaja, lastenhoitaja ja ryhmäavustaja. Haastatelluista lapsista seitsemän kulki esikoulumatkansa ainakin satunnaisesti taksikyydein, koska matka esikouluun oli yli viisi kilometriä. Perusopetuslaissa todetaan: ”Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai lasten päivähoitosta annetussa laissa tarkoitetusta päivähoitosta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin päivähoitoon.” (Perusopetuslaki 2003/1139).

5.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on moninaisen todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina. Kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotoksen menetelmää käyttäen ja tutkimussuunnitelma muotoutuu joustavasti tutkimuksen edetessä. Yleisesti todetaan, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 155.)

Tiedonhankintamenetelmänä päädyin käyttämään teemahaastattelua, koska haastateltavien määrä oli suhteellisen pieni ja koska teemahaastattelu sallii tutkimuksen kohteeksi valittujen henkilöiden mahdollisimman luontevan ja vapaan reagoinnin. Keskustelu- tai keskustelumuotoinen tiedonkeruumenetelmä saa tutkittavat suopeiksi tutkimukselle ja

vapaamuotoiset syvälliset keskustelut paljastavat asioita, joita tuskin saataisi selville muilla keinoin (Hirsjärvi & Hurme 1985, 8).

Uusimman tutkimustiedon valossa lapset ovat osaavia, aktiivisia, uteliaita, tiedonhaluisia, toiminnallisia ja yhteistyöhaluisia. On osoittautunut, että eräs ydinongelma lasten asemassa on se, ettei lapsilla tavallisesti ole mahdollisuuksia tuoda esiin omia ajatuksiaan ja aloitteitaan instituutiossa. Perinteisesti lapsia pyritään kasvatus- ja opetus-kulttuureissa muuttamaan ja he ovat siis toiminnan kohteita osallisuuden sijaan. (Karlsson 2000, 182.)

Colin Robson kysyy: ”Kun tutkitaan ihmisiä, miksi ei käytettäisi hyväksi sitä etua, että tutkittavat itse voivat kertoa itseään koskevia asioita”. Näin hän saa haastattelemisen kuulostamaan mutkattomalta ja itsestään selvältä. Kysymysten muotoileminen on kuitenkin erityisen vaativaa silloin, kun haastatellaan lapsia. (Kalliala 1999, 70 - 71.)

5.3 Teemahaastattelun suorittaminen

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys vaihtuu luontevasti vastaajan vastausten mukaan. Teema-alueiden pohjalta haastattelija voi jatkaa keskustelua niin pitkälle kuin tutkimusintressit ja kiinnostus sallivat. (Hirsjärvi & Hurme 1985, 36, 42.)

Tein valmiin kysymysrunгон ja esitin kaikille lapsille samat peruskysymykset. Itselläni oli mukana apukysymyslista, jota käytin tukena tilanteen mukaan. Pyrin muotoilemaan kysymykset mahdollisimman lyhyiksi ja selkeiksi. Testasin kysymysten ymmärrettävyyttä omalla esikouluikäisellä tyttärelläni ennen ensimmäisiä haastatteluja.

Kysymysteemat pyrin valitsemaan niin, että sain opinnäytetyön tilaajalle vastuksia hänen kysymykseensä: Miten esikouluikäinen lapsi kokee kiireen? Aloitin kysymyksillä kiireestä, koska pyrin ensin selvittämään, miten lapsi ymmärtää sanan kiire. Usein vasta kysymyksen: ”Missä tilanteissa sinulla on ollut kiire?”, jälkeen lapsi ymmärsi, mitä kiireellä tarkoitin. Kun oli ”ankkuroinut” kiireen johonkin lapselle konkreettiseen tilanteeseen, pystyin kysymään, miltä lapsesta silloin oli tuntunut. Haastattelutilanteissa keskustelimme kysymysteemoista luontevasti lomittain. Lasten oli helppompaa kuvata kiireisiä tilanteita kuin omaa tunnetta niissä tilanteissa.

Kysyin lapsilta myös kokemuksista esikoulun kiireestä. Osalle lapsista esikoulu oli ensimmäinen kodin ulkopuolinen ryhmä, jonka aikatauluihin hänen oli mukauduttava. Arvelin lapsille olevan helpompaa kertoa esikoulutilanteiden kiireestä kuin kiireestä kotona. Lisäksi toivoin saavani lapsilta vinkkejä, miten esikoulussa kiireen tunnetta voisi vähentää.

Toteutin haastattelut marraskuun 2008 ja toukokuun 2009 välisenä aikana. Haastattelin jokaista lasta kaksi kertaa hänelle itselleen sopivana ajankohtana. Haastattelut suoritin esikoulupäivän aikana päiväkodissa kulloinkin vapaana olevassa rauhallisessa tilassa. Haastattelutilanteissa esitin lapsille kysymykset luontevassa järjestyksessä ja tarvittaessa esitin vielä tarkentavia lisäkysymyksiä. Mikäli lapsi ei ensimmäisellä haastattelukerralla vastannut johonkin kysymykseen, esitin saman kysymyksen uudelleen seuraavalla kerralla. Lasten oli selvästi helpompi vastata kysymykseen ”joo” tai ”ei”. Mikäli vastaus edellytti laajempaa kuvaamista, lapsi helposti vastasi ”en tiedä”. Kukaan lapsista ei vastannut kaikkiin esittämiini kysymyksiin. Kolme lasta vastasi ainoastaan pariin tutkimuskysymykseen.

Itseäni ja lapsia helpotti se, että tunsin haastateltavat etukäteen, joten lapset eivät vierastaneet minua. Myöskään lasten kanssa jutusteluun ennen haastattelua ei tarvinnut käyttää kovin paljon aikaa. Haastattelutilanteissa lapset suhtautuivat minuun varsin luontevasti. Suurin osa lapsista oli selvästi innostuneita ja ”otettuja” päästessään mukaan tutkimukseen. Haastattelujen suorittaminen tutuissa päiväkodin tiloissa ei myöskään aiheuttanut lapsille lisästressiä. Haastattelut ja tutkimukseen osallistuminen oli yksi projekti heidän esikouluvuotenaan.

Muutama lapsi jännitti tai oli epävarma vastaustensa ”oikeudesta”. Haastattelujen aikana pyrin rohkaisemaan lapsia, että juuri hänen vastauksensa on oikea, väärää vastauksia ei ole. Jokaisen oma tunne ja kokemus ovat tärkeitä. Lapsilla oli myös mahdollisuus jättää vastaamatta kysymykseen tai todeta: ”En tiedä”. Usein lasten vastaukset tutkimuskysymyksiin olivat lyhyitä, vaikka haastattelutilanteissa keskustelimme pitkään useista muista lasten elämän tärkeistä asioista. Keskimäärin yhden lapsen yhteen haastatteluun kului aikaa 30 minuuttia.

Nauhoitin kaikki haastattelut, jotta pystyin paremmin keskittymään haastattelutilanteessa lapsen kuuntelemiseen. Ensimmäisissä, neljän lapsen haastatteluissa, käytöksiäni oli vanha kasettinauhuri, mutta se selvästi häiritsi lasten keskittymistä. Saatuaani

koululta lainaksi pienen digitaalisen tallentimen lapset unohtivat nopeammin tallentimen ja keskittyivät paremmin itse haastatteluun.

Toisella haastattelukerralla lapset olivat myös selvästi vapautuneempia. Vaikka esitin heille silloin vähemmän kysymyksiä, haastattelut kestivät ajallisesti kauemmin. Halusin haastatella lapsia kaksi kertaa siitä syystä, että arvelin saavani toisella haastattelukerralla lapsilta vastauksia luontevammin. Toisella haastattelukerralla lapset esiintyivät haastattelutilanteessa mielestäni vapautuneemmin, olihan tilanne haastateltaville jo tuttu. Sain myös lapsilta enemmän vastauksia kysymyksiini. Kolmanteen haastattelukertaan ei enää olisi ollut aikaa. Lisäksi koin toisen haastattelukerran jälkeen, että haastattelumenetelmällä en enää saisi uutta, erilaista materiaalia tutkimukseeni.

Yksi tärkeimmistä tekijöistä haastattelujen onnistumisen kannalta on luontevan yhteistyösuhteen luominen lapseen. On tärkeää, että haastattelija aidosti osoittaa olevansa kiinnostunut lapsesta sekä pyrkii luomaan rauhoittavan ja rauhallisen ilmapiirin. On muistettava korostaa lapselle hänen tärkeyttään ja ainutlaatuisuuttaan haastateltavana, ja siten tukea hänen subjektiviteettiaan. Lapselle on viestittävä, että häntä todella kuunnellaan ja että se, mitä hän sanoo, on tärkeää, jotta hänen mielenkiintonsa pysyy yllä. Monet lapset lämpenevät hitaasti keskusteluun aikuisen kanssa, jolloin haastattelijalta vaaditaan ennen kaikkea kärsivällisyyttä ja taitoa sietää myös hiljaisuutta. (Ruoppila ym. 1999, 211.)

Lasten kanssa tutkimusta tehdessä vaikeus on siinä, miten löytää lapsen kokemus. Tutkimuksen asenne kaikissa vaiheissa on tärkeää. Aikuisen on pyrittävä kuulemaan ja löytämään lapsen kokemus häntä kunnioittaen. Lapsen jäämistä passiiviseen rooliin tutkimushaastattelussa tulee välttää. (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 83.)

Kallialan mainitsema ”Tulla juttuun” kuvaa lasten haastattelemisen lähtökohtia kahdessa mielessä. Ensiksikin haastattelijan ja haastateltavan on tultava toimeen keskenään, koska heidän välisestä suhteestaan riippuu ratkaisevasti, millaiseksi tutkimusaineisto ja näin ollen myös tulokset muodostuvat. Vuorovaikutuksen on oltava luottamuksellista, mielekkääksi koettua ja keskinäisen arvostuksen sävyttämää. Tämä koskee kaikkia haastattelutilanteita, mutta korostuu lasten kohdalla. (Kalliala 1999, 70.)

5.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkija tekee aina tiettyjä valintoja päättäessään, minkä aineiston hän kerää ja mihin hän suuntaa tarkkaavaisuutensa. On kuitenkin pyrittävä mahdollisimman uskottavaan ja luotettavaan aineiston keruuseen ja analyysiin. (Karlsson 2000, 21.)

Teemahaastattelujen luonteeseen kuuluu haastattelujen nauhoittaminen. Vain tällä tavoin saadaan haastattelu sujumaan nopeasti ja ilman katkoja. Kun pyritään saamaan aikaan mahdollisimman luonteva ja vapautunut keskustelu, olisi haastattelijan pystyttävä toimimaan ilman kynää ja paperia. Teema-aluekin olisi hyvä osata ulkoa, jotta paperien selailuun jäisi mahdollisimman vähän tarvetta. (Hirsjärvi & Hurme 1985, 82.)

Nauhoitin kaikki haastattelut. Samalla sain tallennettua lapselta luvan haastattelulle. Olin etukäteen teemoittanut kysymykset, mutta haastattelutilanteessa keskustelu eteni luontevasti lapsen kiinnostuksen mukaan. Usein haastattelun aikana keskustelimme paljon muustakin kuin kiireestä tai kiireen kokemisesta. Pyrin näin luomaan mahdollisimman luottamuksellisen suhteen haastateltavaan lapseen.

Heti haastattelujen jälkeen purin nauhat kirjalliseen muotoon. Poimin nauhoilta kaiken muun keskustelun joukosta vastauksen esitettyyn kysymykseen. Palasin toisella haastattelukerralla niihin kysymyksiin, joihin lapsi ei ollut vastannut ensimmäisessä haastattelussa. Kasetit sekä digiäänitteet ovat vielä itselläni tallessa ja olen kuunnellut tallenteita useasti tätä opinnäytetyötä työstäessäni. Nauhoille tallentui paljon sellaisia viivahteita ja tunnetiloja, joita on hankala kuvata kirjallisesti. Nauhoja kuunnellessa on myös ollut mielenkiintoista huomata, miten suuresti lasten vastausnopeus vaihteli, miten itse reagoin lapsen vastaukseen ja miten olen siirtynyt seuraavaan kysymykseen. Kun opinnäytetyöni on valmis ja hyväksytty, on aika tuhota kaikki lasten äänitallenteet.

Ryhmittelin lapsen vastaukset puhtaaksikirjoitusvaiheessa uudelleen kolmen teeman alle. Teemat olivat: 1. Mitä kiire on? 2. Millaisissa tilanteissa olet kokenut kiirettä? 3. Miltä kiire tuntuu? Kun olin haastatellut kaikkia lapsia ja saanut materiaalin kokoon, teimme vielä esikouluryhmän kanssa ryhmätyönä kaksi mind map - tyyppistä yhteenvedoa aiheina kiire (kuva 1) ja miltä kiire tuntuu (kuva 2). Tavoitteeni oli ryhmätyös-

kentelyssä saada vielä keskustelemalla uudenlaisia näkökulmia lasten kokemasta kiireestä.

Hankkeistajalleni lähetin puhtaaksikirjoitettuna yhteenvedon kaikkien haastateltujen lasten kaikista vastauksista. Haastateltujen lasten nimet jäivät omaan tietooni. Kirjoitettuani lasten haastattelut nauhoilta, annoin jokaiselle lapselle puhtaaksikirjoitetun kysymys - vastauslistan hänen tutkimusosuudestaan. Koin tärkeänä, että lapsi sai kirjallisen dokumentin omasta osuudestaan tässä tutkimuksessa.

6 TULOSTEN ESITTELY

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää esikouluikäisen omia kokemuksia kiireestä, mitä kiire on, millaisissa tilanteissa hän on kokenut kiirettä ja miltä kiire on tuntunut. Tähän esittelyyn olen tiivistänyt lasten vastaukset tutkimuskysymyksiini.

Haastateltavat esikoululaiset olivat aluksi hämillään, eivätkä tunnistanee käsitettä kiire. Keskustelun myötä kiire konkretisoitui tiettyihin tilanteisiin. Monissa vastauksissa tuli esille ”kiire taksiin”, tämä johtuu siitä, että kyseisen esiopetusryhmän lapsista suurin osa asui taajaman ulkopuolella ja kulki esikoulumatkansa taksikyödyllä. Esikoulutaksin aikataulu oli näille lapsille konkreettinen kiirettä aiheuttava asia. Aamuisin koettu kiire taksiin ei yllättänyt, sillä ensimmäiset taksikyödyt hakivat lapsia jo puoli kahdeksan aikoihin. Koulutaksien aikataulut ovat myös tiukat, joten kuljettajat ovat varmasti käyttäneet sanaa kiire myös esikoululaisten kuullen.

6.1 Mitä kiire on

Yleisen käsityksen mukaan kiire on tila, jolloin jonkun on ehdittävä tehdä jotakin mahdollisimman nopeasti. Pyrin hakemaan useilla eri kysymyksillä vastausta siihen, miten esikouluikäinen ymmärtää sanan kiire. Haastattelutilanteessa palasin uudelleen tähän peruskysymykseeni. Esikouluikäisten ajatuksia kiireestä.

Mitä kiire on?

”Pitää mennä äkkiä.”

”Se on vähän sellasta et pitää tehdä nopeesti kaikenlaista.”

”Että jos pitää mennä ja on myöhässä vähän.”

”Hmm. No jos pitäis mennä vaikka kaverille mut ensiks pitäis siivota huone.”

”No lentokoneeseen on kiire, ne voi lähtee.”

”Sitä kun pitää panna nopeesti vaatteet päälle, pitää olla ulkona ennen taksia.”

”Kiire taksiin.”

Vastauksissaan lapset yhdistivät kiireen tilanteisiin, joissa joku ulkopuolinen asia säätelee lapsen omaa rytmiä. Kiire ei lasten vastauksen mukaan lähde lapsen omasta tarpeesta. Kukaan lapsista ei aloittanut vastaustaan ”Mulla on kiire...”, sen sijaan lasten vastauksissa toistui sana ”pitää ...”.

Kysymykseen onko lapsilla kiire, selkeitä ei-vastauksia oli neljä. Näillä lapsilla ei ole kiire (paitsi taksiin). Kiire ei ole lasten ongelma.

Onko lapsilla kiire?

”Ei.” Neljä haastateltavaa.

”Kyll koululaisilla voi olla kiire.”

”Joo, taksiin.”

”Ainankaan meill veljen kaa ei ole ikinä.”

Lapset pystyvät keskittymään yhteen asiaan kerrallaan, he eivät murehdi tekemättömiä töitä tai tulevia askareita. Lapset elävät tätä hetkeä. Ehkä tästä syystä lapset eivät koe kiirettä kuten aikuiset.

Seuraavaan kysymykseen, onko aikuisilla kiire, vastattiin puolesta ja vastaan. Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että aikuisilla on kiire. Vastauksissa mainittiin vanhempien kiireen syynä työ tai työmatka. Työn tuoma kiire ja stressi välittyivät myös lapsen arkeen. Lapset tiedostivat, kuinka vanhemman palkkatyö vie vanhemman aikaa ja aiheuttaa kiirettä. Nämä vastaukset ovat yhteneviä Lapsiperheiden hyvinvointitutkimuksen kanssa. (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 44.)

Onko aikuisilla kiire?

”Jos on pitkä työmatka.”

”Siks kun on niin paljon töitä.”

”Töissä on kiire.”

”Aikuisten on tehtävä kaikenlaista.”

”Voi tulla kiirettä jos unohtaa jotain eikä muista tehdä sitä oikeassa kelloajassa.”

”Joo äitill on ainakin.”

”Ei niillä oo kiire.”

Halusin kysyä lapsilta esikoulun arkeen liittyviä kysymyksiä, koska toivon opinnäyte-työni palvelevan myös esikoulun työntekijöitä. Lasten suusta kuuluu yleensä rehellinen kritiikki, ja käytin nyt tätä mahdollisuutta hyväkseni ja siksi kysyin:

Onko esikoulun aikuisilla kiire?

”Ei.” Neljä haastateltavaa.

”Ei, paitsi jos joku satuttaa.”

”Ehkä joskus, kun lapset on jo ovella ja aikuiset hitaampia pukee.”

”Jos niitten puhelin soi, silloin niillä on kiire.”

”En mä tiää, joskus kun ne tekee niiden pöydällä jotain juttuja.”

”On, kun ne auttaa lapsii.”

”Niillä on yleensä kiire silloin kun ollaan myöhässä.”

Kysymykseeni onko esikoulun aikuisilla kiire, vastauksissa yllätti ei-vastausten suuri osuus. Esikoulun aikuisten kokema kiire ei ollut välittynyt lapsiin. Toisaalta esikou-lussa aikuiset ovat töissä ”lapsia varten” ja lapset ovat kokeneet aikuisen olevan aina läsnä ja saatavilla. Kotona vanhemmilla on lastenhoidon ohella muita kotitöitä eikä lapsi välttämättä saa aina riittävästi vanhemman aikaa.

Kysymyksen, mistä tietää, että esikoulun aikuisilla on kiire, vastauksista näkyy kehon kielen sanaton viesti. Eleet kertovat paljon enemmän kuin sanat. Useat lapset jättivät vastaamatta tähän kysymykseen, koska heidän mielestään esikoulun aikuisilla ei ole kiirettä.

Mistä tietää, että esikoulun aikuisilla on kiire?

”No kun ne näyttää niin hätäsiltä – siitä sen tietää.”

”Kyll sen tunnistaa aika helposti.”

”Ne juoksee.”

”Tiedän vaan.”

Kysymys, millä kiirettä voisi mitata, tuotti koko tutkimuksen suurimman hajonnan. Kellon merkitys ajan seuraamiseen oli vielä vierasta suurimmalle osalle haastateltavista. Tämän kysymyksen vastaukset myös havainnollistivat, miten eri tahtiin lasten ajattelu kehittyy. Yleensä lapset oppivat tuntemaan kellon koulun ensimmäisillä luokilla.

Millä kiirettä voisi mitata?

”Jollain ajastuskellolla.”

”Aikamittarilla.”

”Sillä, että juoksee ja ottaa mittanauhan ja toinen pitää päästä kiinni.”

”Kattoo kellosta.”

”Ehkä tietää - jos on sanottu.”

”Mitalla, kotimitalla.”

”Laskemalla aikaa.”

”Onko nopeempi vai hitaampi.”

”Kun juostaan tai kävellään nopeammin.”

Nämä vastaukset ovat mielenkiintoisia. En saanut lisäkysymyksistä huolimatta selville, minkälaista kotimittaa lapsi tarkoitti. Vastaus ”kattoo kellosta” oli mielestäni osuva, kellon katsomisen jälkeen usein todetaan, nyt on kiire.

Kiireen keston lapset ottivat kantaa seuraavasti. Käsite minuutti, ajan mittaamisessa, näytti olevan muutamalla hallussa.

Kauanko kiire kestää?

”Aika kauan.”

”Vähä aikaa, koko minuutin.”

”Yks minuutti.” Kaksi haastateltavaa.

”Kestää yleensä kauan tai vähän aikaa.”

”Mull se kestää joskus kauan ja joskus vähän.”

”Jos on nopee sellasen sopivan ajan.”

”Sitä ei koskaan kukaan voi tietää.”

”Ei kauan.” Kaksi haastateltavaa.

Ajan kulun arvioiminen on monelle aikuisellekin haasteellista. Pitäisi muistaa, että esikouluikäinen lapsi on vasta oppimassa tiedostamaan ajan kulun. Ajan ennakointi tai arvioiminen on vielä koululaisillekin vaikeaa. Toisaalta vastauksissa oli lohdullista, ettei lasten mielestä kiire kestä tai voi kestää ajallisesti kovinkaan kauan.

Kiire konkretisoitui nopeaan liikkumiseen tai useamman työn samanaikaiseen tekemiseen. Lapsi hahmottaa kiireiseksi tilanteen silloin, kun kävellään nopeasti tai jopa juostaan. Toisaalta vastaus, jonka mukaan nukkumalla tulee kiire, on myös totta. Jos aamulla nukkuu liian pitkään, tulee varmasti kiire.

Miten kiirettä voisi lisätä?

”Juoksee niin kovaa.”

”No alkaa juosta tai kävellä nopeammin.”

”Ois enemmän tekemistä esimerkiksi neljä asiaa kerrallaan.”

”Jos ois kaks työtä.”

”Nukkua lisää.”

Näiden lasten vastausten mukaan kiire ei suinkaan vähene, vaikka vauhtia lisättäisiin vaan päinvastoin. Näiden lasten mielestä nopeuden lisääntyessä kiire kasvaa. Olisiko niin, että kun aikuinen kävelee nopeammin, lapsen kiire kasvaa?

Kiireen vähentämiseksi haastateltavilla oli seuraavanlaisia ratkaisuehdotuksia. Vastauksissa näkyy myös lasten erilainen kyky pohtia asioita.

Miten kiirettä voisi vähentää?

”Esimerkiksi pistää vähän pikaselle, pikasesti.”

”Tarvitaan aikamittari - sen voi vähentää sen kiireen aikamittarilla.”

”Hitaasti kävelemällä.”

”Pitää vaan mennä yhteen paikkaan.”

”Nousta aikaisemmin, laittaa päälle aikasemmin.”

”Menee ajoissa.”

”Hiljentää sitä vauhtia.”

Nämä vastaukset saivat itseni aika hiljaiseksi. Mielestäni näiden vastausten joukosta löytyy olennainen ratkaisu kiireen karkoittamiseksi tai kesyttämiseksi, jota termiä Anja Kulovesi käyttää. Miksi meille aikuisille on niin vaikeaa mennä ajoissa ja tehdä vaan yhtä asiaa kerrallaan!

6.2 Kiireen kokeminen

Toisena teemana oli: Milloin tai millaisissa tilanteissa lapset ovat kokeneet kiirettä? Tähän toiseen teemaan annetuissa vastauksissa näkyi, että vanhemmat määrittävät myös lasten kiireen. Kiirettä lapset olivat kokeneet eniten arki-aamuisin esikouluun lähdön yhteydessä. Aivan kuten Kyrönlampi-Kymäläinen oli tutkimuksessaan toden-

nut, lapsen arki jäsentyy tulemisten ja lähtemisten sekä vanhempien työssäkäynnin mukaan (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 191).

Mistä tietää, että on kiire?

”Äiti sanoo.”

”Koska iskä sanoo aina.”

”Taksiin tulee kiire.”

”Siitä kun pitää herätä aikaisin.”

”Aamuisin.”

”Aamulla kotona päiväkotiin lähtiessä.”

”Pitää koko ajan tehdä sitä ja tätä.”

Keskustelin tutkimuksestani muutaman huoltajan kanssa, joiden lapsi osallistui haastatteluihini. Nämä vanhemmat olivat erittäin kiinnostuneita ja samalla huolissaan miten heidän oma lapsensa kuvailee kiireisiä arkiamuja. Vastauksissa toki paljastui aamujen kiire, mutta pelkästään toteamuksina. Kukaan lapsista ei haastattelutilanteessa kuvannut aamuja kaoottisiksi tai tilanteiksi, joissa vanhemmat huutavat ja hoputtavat lapsiaan. Lapsen tulkinta arkisista tilanteista saattaa poiketa aikuisen tuntemuksista.

Kysymykseen, onko esikoulussa kiire, annettujen ei-vastausten suuri osuus yllätti esikoulussa työskentelevän tutkijan. Toisaalta esiopetuksen toiminta on vielä varsin leikinomaista. Leikkiessä ei ole kiire. Kiirettä koetaan vasta, kun leikit pitäisi lopettaa ja lelut kerätä pois.

Onko esikoulussa kiire?

” On.”

”Leluja kerätessä.”

”Kun päästään ekana sisälle.”

” Ei yleensä.” Kaksi haastateltavaa.

” Ei oo.” Kolme haastateltavaa.

” Ei, paitsi siivota.”

”Ei, patsi jos tulee tulipalo.”

”Joskus jos tulis tulipalo.”

Kaksi haastateltavaa totesi esikoulussa tulevan kiirettä ainoastaan, jos syttyisi tulipalo. Päiväkodissa suoritettu ”poistumisharjoitus”, oli jättänyt kiirekokemuksen joidenkin haastateltavien mieleen. Esikoulun arki koettiin pääsääntöisesti kiirettömäksi. Esikoulussa siirtymätilanteiden ennakointiin on panostettu. Lapsia valmistellaan esimerkiksi leikkien lopettamiseen tai uloslähtöön. Tässä esiopetusryhmässä esikoulupäivän rakenne käytiin aamulla ensimmäiseksi läpi ”aamupiirissä”. Lapset tiesivät jo heti esikoulupäivän alussa, mitä päivän mittaan tapahtuu. Esikoulupäivien rytmitys pysyy yleensä päivästä toiseen samankaltaisena.

Esikoululaisten mieluisin tekeminen oli leikkiminen kavereiden kanssa. Lapset mainitsivat leikkimisen mukavimmaksi tekemiseksi sekä esikoulussa että kotona. Tässäkin tutkimuksessa tulee ilmi, kuinka kavereiden merkitys kasvaa lasten lähestyessä kouluikää. Lasten sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ovat kasvaneet ja mahdollistaneet onnistuneet yhteisleikit.

Mikä sinusta on mukavinta esikoulussa?

”Leikkiä ulkona.”

”Leikkiminen.” Kaksi haastateltavaa.

”Majalekki kaverin kaa.”

”Tarkoitatko sä leikkiä??”

”Päiväkodissa on kiva leikkiä.”

Tähän tutkimukseen osallistuneet lapset asuivat eri puolilla kuntaa, pitkienkin välimatkojen päässä toisistaan. Esikoulu mahdollisti heille yhteisleikit ja kaverit. Yleensä esiopetusikäiset lapset pitävät erilaisista sääntöpeleistä ja yhteisleikeistä. Entisajan pihakulttuuri perinteisine pihaleikkeineen on katoamassa. Onneksi esikoulussa voidaan

vielä leikkiä yhdessä esimerkiksi tervapataa ja polttopalloa ja näin ylläpitää leikkipe-
rinteitä.

Kysymykseen, onko sinulla riittävästi aikaa leikkimiseen, yli puolet vastaajista totesi saavansa riittävästi leikkiaikaa. Mielestäni tämä tieto tuntuu hyvältä, sillä lasten leikkiessä yhdessä kavereiden kanssa he oppivat paljon sekä sosiaalisia että motorisia taitoja. Silmän ja käden yhteistyö harjaantuu huomaamatta legoilla rakenneltaessa tai bratzeille vaatteita vaihdettaessa. Toimiessaan vertaisryhmässä lapset joutuvat myös sanallisesti ohjaamaan leikkiä haluamaansa suuntaan.

Onko sinulla riittävästi aikaa leikkimiseen?

”Joo.” Seitsemän haastateltavaa.

”Ei, kotonakin leikin.”

”Kotona on enemmän aikaa.”

Kysyin lapsilta miten he arvelevat, onko koulussa kiireempää.

Onko koulussa vai esikoulussa kiireempää?

”Koulussa pikkusen.”

”Koulussa on kiireempi.” Viisi haastateltavaa.

”Koulussa, siel tehään niin hirveesti läksyjä.”

”Koulussa on kiireempää, siellä ei leikitä vaan tehään läksyjä.”

”Eskarissa, tääl on semmosia tehtäviä.”

Lapset arvelivat lähes yksimielisesti kiireen lisääntyvän kouluun siirryttäessä. Syitä näihin ajatuksiin voidaan hakea isompien sisarusten koulukokemuksista, kommenteista ja siitä, kuinka paljon koulusta saa läksyjä. Lisäksi esikouluvuoden aikana lapsille kerrotaan, kuinka koulussa välituntiaika on ainoastaan 15 minuuttia ja siinä ajassa pitää ehtiä pukea, leikkiä ja toimittaa wc-asiat.

6.3 Kiire tuntuu

Kolmantena teemana oli miltä kiire lapsesta tuntuu. Kysymykseen lapset vastailivat hyvin lyhyesti. He kokivat tunnetilan kuvaamisen selvästi hankalaksi.

Miltä kiire tuntuu?

”Kiireessä tulee kuuma.”

”Ei tunnu kivalta.”

”Tylsältä.” Kaksi haastateltavaa.

”Kiireiseltä.”

”Huonolta.”

”Aika pahalta.”

”Ei tunnu mitään.”

”Se tuntuu innostavalta.”

Lapset eivät kuvanneet kiireen tunnetta myönteisin sanoin. Tosin yhden lapsen mielestä kiire on innostavaa. On totta, että osa ihmisistä nauttii pienestä kiireestä. Vastaus ”ei tunnu mitään” mietitytti itseäni enemmän. On aika huolestuttavaa, jos jo esikouluikäinen pystyy kieltämään tunteensa.

Pidätkö sinä kiireestä? Tähän kysymykseen annettiin harvinaisen yhteneväisiä vastauksia. Olin jokaisen lapsen kanssa pyrkinyt ensin muistelemaan jotain kiireistä tilannetta ja sitä, miltä siinä tilanteessa tuntui. Silti lapset vastasivat tähän kysymykseen todella lyhytsanaisesti. Lähes yksimielisesti lapset kokivat kiireen epämiellyttävänä asiana, jolle ei voi tehdä mitään.

Pidätkö sinä kiireestä?

”Kiire ei ole yhtikäs kiva juttu.”

”En, ei ehi tekee mitään.”

”Jotain, no en.”

”En.” Kuusi haastateltavaa.

Tunnetilojen sanoittaminen oli todella vaikeaa, ehkä lasten kanssa tunteista ei juurikaan puhuta. Toisaalta juuri lasten olisi erittäin tärkeää paitsi oppia tunnistamaan erilaisia tunnetiloja myös kuvailemaan niitä sanallisesti. Varmasti erilaiset fyysiset selkkaukset lasten välillä vähenisivät, jos lapset osaisivat paremmin kertoa omista tuntemuksistaan. Kiire on yksi lapselle stressiä aiheuttava tekijä. Huolestuttavaa on, jos lapsi ei pysty kertomaan tuntemuksistaan.

Kiireen vastakohta on

”Töiden peruminen.”

”Taksi jäis oottamaan.”

”Nukkuminen.”

”Kun on kipee.”

”Lyhyt aika.”

”Hidas.” Kaksi vastausta.

”Aika.”

Vanhemman kannalta lapsen äkillinen sairastuminen aiheuttaa stressiä, pitää järjestää lapsen hoito ja ilmoittaa poissaolosta töihin, esikouluun, koulutaksille ja hankkia todistus lapsen sairaudesta. Lapsen kannalta sairaus mahdollistaa levon ja kiireettömyyden, ei kiirettä aamulla, ei kiirettä taksiin ja lisäksi vanhempi on läsnä ja hoitamassa vain häntä. Lasten kokemus kiireettömyydestä ei ole laatu-aikaa tai suuria elämyksiä, se on jotain hyvin arkista ja konkreettista.

Lopuksi esikoululaiset saivat vielä vapaasti kommentoida kiirettä. Lapset, jotka käyttivät vielä tämän vapaan puheenvuoron, vastailivat tutkimuksen muihinkin kysymyksiin aktiivisimmin.

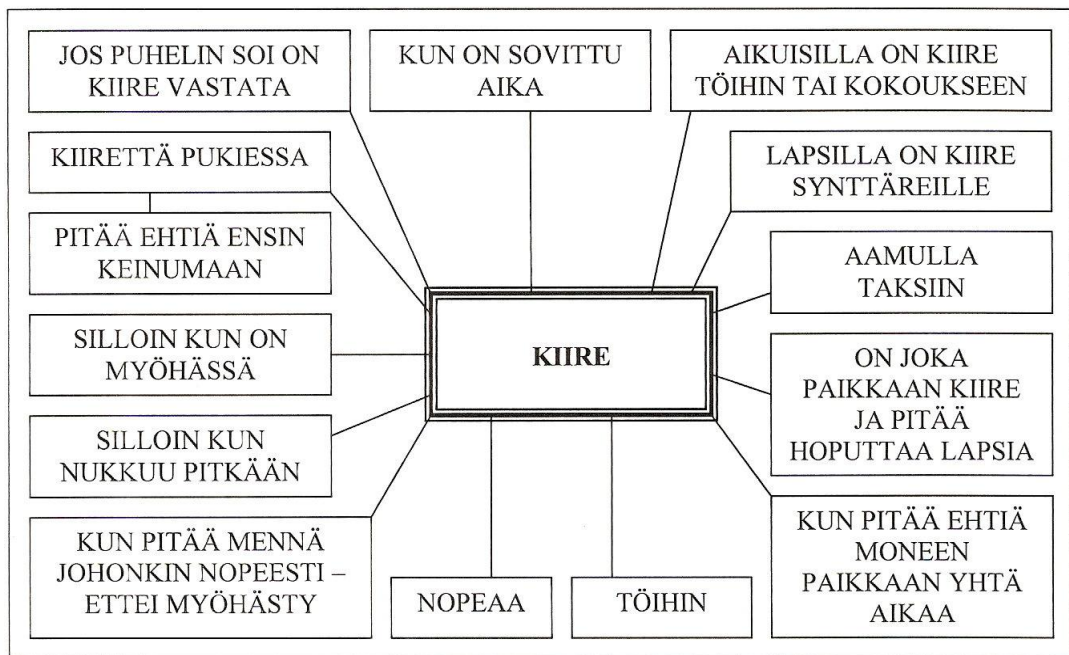
”On tosi kiireellisiä ihmisiä.”

”Kiireessä ei ole mitään hyvää.”

”Hotkiminen ja hosuminen ei ole terveellistä.”

6.4 Ryhmätyöt

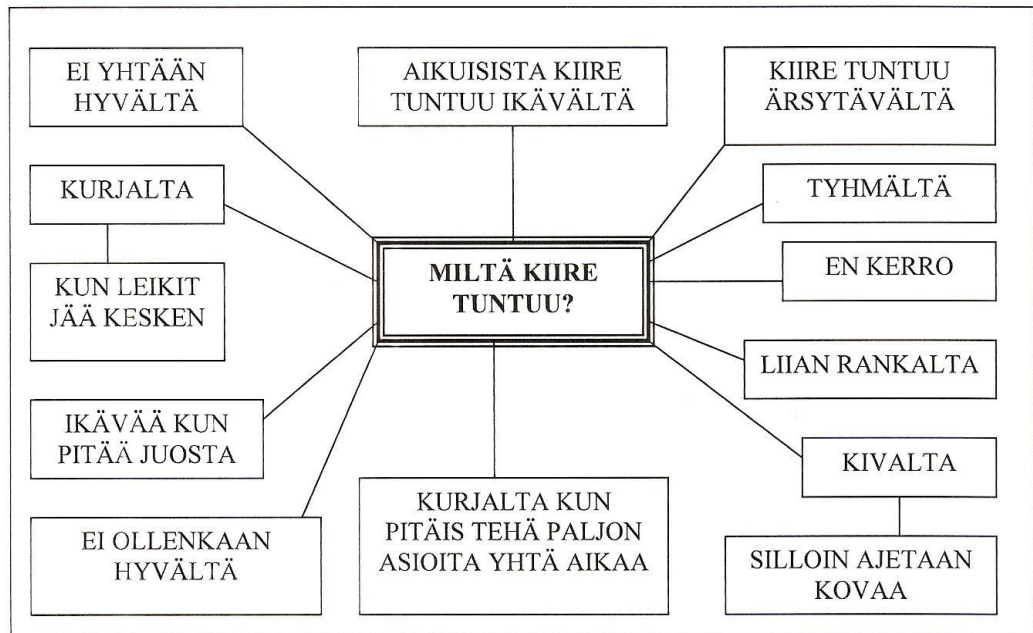
Aivan esikouluvuoden lopussa, saatuani kaikkien lasten vastaukset puhtaaksikirjoitettuun muotoon, kokoontuimme vielä yhdessä miettimään kiirettä. Keskustelimme kiireestä ja työstimme yhdessä seuraavanlaisen yhteenvedon. Varsinkin aluksi keskustelu oli todella vilkasta ja lähes kaikki lapset halusivat kertoa omia kokemuksiaan. Toimin keskustelussa puheenjohtajana ja kirjasin kommentit suureen paperiin kaikkien nähtäväksi. Luin useaan kertaan kirjoitetut kommentit ääneen lapsille. Ryhmätyö tuotti seuraavanlaisia kommentteja kiireestä (kuva1):

Kuva 1. Mitä kiire on?

Yhdessä kiirettä pohtiessaan lapset löysivät erilaisia määritelmiä kiireelle. Useisiin laatikoihin tuli myös sana ”pitää”, kiireessä ”pitää” tehdä jotain. Ryhmätyössä näkyy myös, että lapsillakin on kiire, esimerkiksi syntymäpäiville tai ulos keinumaan. Mielestäni näin konkreettista lasten kokemaa kiirettä ei tullut esille lasten yksilohaastattelussa.

Vaihdoin keskustelun teemaa ja pääsimme juuri vauhtiin keskustelussa, miltä kiire tuntuu, kun talonmies keskeytti hyvin alkaneen ryhmätyön. Rikkoutuneen liukuoven korjaus oli poikavoittoisesta esikouluryhmästä huomattavasti mielenkiintoisempaa puuhaa kuin kiireestä keskustelu. Luin ääneen valmiin tuotoksen eikä kenelläkään ollut siihen enää mitään lisättävää.

Kuva 2. Miltä kiire tuntuu?

Lasten kommentteissa kiire koettiin negatiivissävyytteisinä tunteina. Yhden lapsen mielipide ”kivalta” sai myös ryhmän hyväksynnän lapsen perusteltua vastuksensa, ”silloin ajetaan kovaa”. Lapsen mielestä oli mukavaa, kun vanhempi ajaa kiireessä kovaa vauhtia autolla. Tämän lapsen rohkeus tuoda esiin oma mielipide, vaikka se erosikin valtaosan mielipiteistä, kertoo ryhmätilanteen avoimesta ja luottavaisesta ilmapiiristä. Lapset uskalsivat rohkeasti tuoda oman kokemuksensa sekä minun että ryhmän tietoon

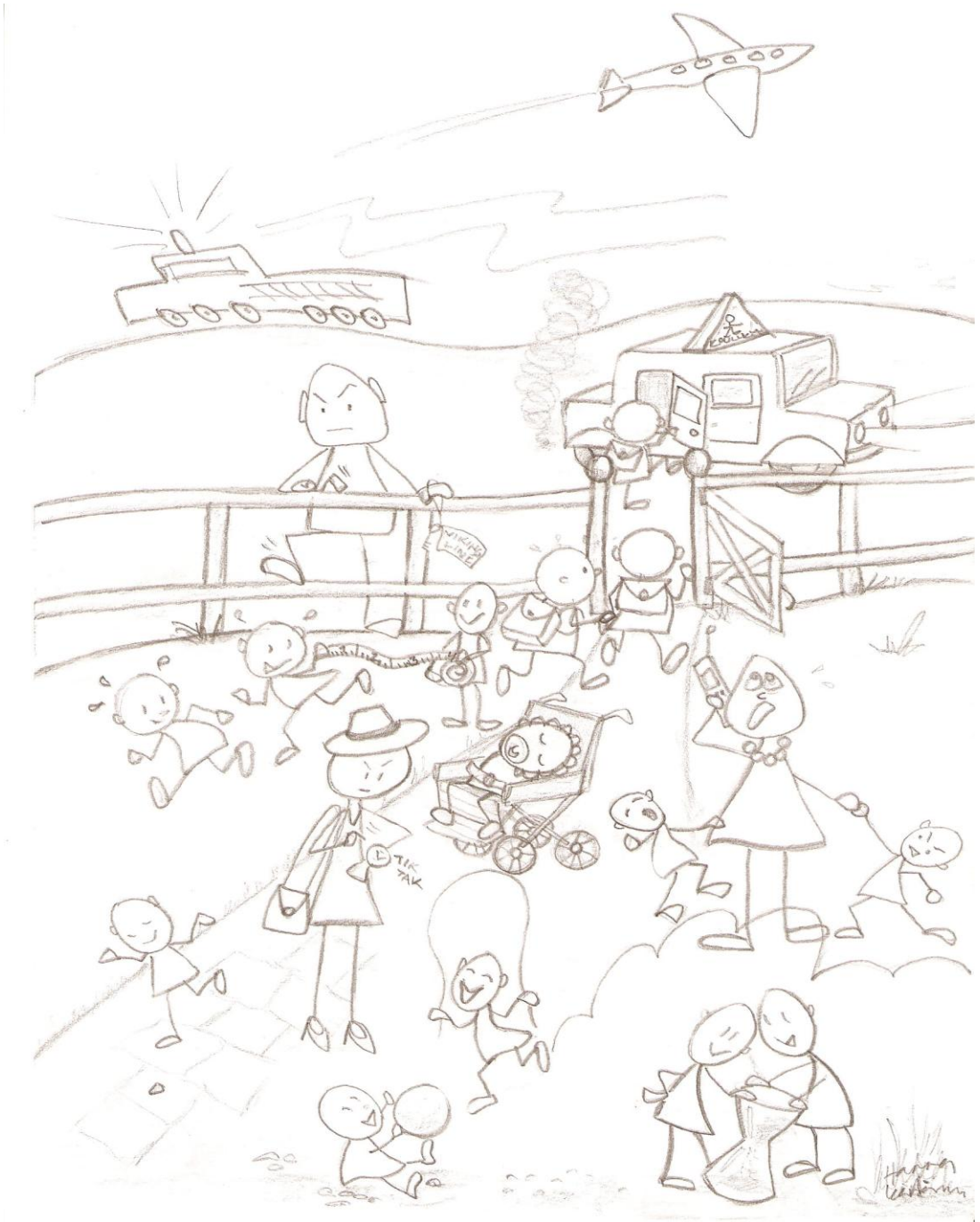
Ryhmätyöt tehtiin aivan toukokuun lopulla, joten myös lasten ajattelussa oli tapahtunut kehitystä ensimmäisiin marraskuussa suoritettuihin haastatteluihin nähden. Samalla huomasin, miten ryhmä tuottaa enemmän ja erilaista tietoa kuin yksittäisten lasten haastattelut.

7 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten esikouluikäinen lapsi ymmärtää kiireen, miltä kiire lapsesta tuntuu ja millaisissa tilanteissa lapset ovat kokeneet kiirettä. Tekemäni tutkimuksen mukaan osa lapsista tunnistaa kiireen arjessaan. Nämä lapset tiedostavat erilaisten aikataulujen vaikutuksen omassa elämässään. Osalle lapsista kiire on läsnä heidän ympärillään. Heille kiireen määrittää yleensä vanhempi, ”kiire on kun isä sanoo”. Osalle lapsista kiire on vielä tuntematon käsite, eivätkä he tunnista kiirettä elämässään. Silti ei voida osoittaa, ettei näidenkin lasten elämässä kiirettä olisi.

Kiire on kun pitää mennä nopeasti johonkin. Kiireisiksi tilanteiksi lapset mainitsivat arkiamatut ja siirtymätilanteet, kuten esimerkiksi leikin jälkien siivouksen ja uloslähtötilanteet. Aikataulut kuten esikoulutaksien, syntymäpäiväjuhlien tai julkisten kulkuvälineiden lähtöaika mainittiin myös kiirettä aiheuttaviksi asioiksi. Kiire on silloin kun isä tai äiti sanoo. Muutama haastatelluista lapsista tiesi kellon määrittävän aikaa ja kiirettä. Kiire tuntui lasten mielestä tylsältä. Lasten mukaan aikuisilla on useammin kiire kuin lapsilla. Mieluiten haastattelemani lapset leikkisivät yhdessä kavereiden kanssa ilman kiirettä.

Joskus yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Seuraavaan päiväkodin arkea esittävään piirustukseen (kuva 3) olen yrittänyt koota tutkimuksessani kiireestä esiinnoitettuja asioita.

Kuva 3. Tutkijan mukaan tehty yhteenveto kiirekokemuksista

7.1 Saatujen tulosten luotettavuus

Haastattelin kaikkia tietyn esiopetusryhmän lapsia. Jokaiseen esitettyyn kysymykseen sain vastauksia. Yhteen kysymykseen vastasi ainoastaan neljä esikoululaista (Mistä tietää, että esikoulun aikuisilla on kiire?) ja eniten vastauksia, 11 kappaletta, sain kysymykseen, onko esikoulussa kiire. Keskimäärin sain seitsemältä lapselta kahdestoista vastauksen esittämäni kysymykseen. Kirjoitin lasten vastaukset sellaisina kuin

he itse ne sanoivat. Joitakin tarkennuksia jouduin tekemään varmistaakseni, että olin ymmärtänyt lapsen vastauksen oikein.

Alunperin olin ajatellut eritteleväni tyttöjen ja poikien vastaukset toisistaan, mutta haastatteluja tehdessäni huomasin, ettei lapsen sukupuolella ollut merkitystä tutkimuksen kannalta. Kukin lapsi vastaili kysymyksiin oman tietämyksensä mukaan. Osalla lapsista oli selvästi laajempi sanavarasto ja käsitteistö tämäntyyppisen abstraktin asian kuvaamiseen. Huomasin myös selviä eroja lasten välillä siinä, miten he olivat tottuneet keskustelemaan aikuisen kanssa ja ilmaisemaan omia mielipiteitään. Vähemmän vastailevat lapset olivat luonteeltaankin ehkä varautuneempia ja arempia. Lasten ollessa epävarmoja vastauksestaan he mieluummin jättivät kokonaan vastamatta.

Lapsiryhmää havainnoimalla olisin saanut varmasti erilaista aineistoa tutkimukseeni. En kuitenkaan uskonut pystyväni puolueettomaan havainnointiin, koska itse työskenteelen samassa päiväkodissa. Lasten havaintojen kirjaamiseen olisi myös vaikuttanut omat ennakkokäsitykseni lasten kiireestä. Lisäksi lasten pyytäessä apua olisin rientänyt heidän avukseen ja havaintojen teko olisi unohtunut. Näistä syistä en hyödyntänyt arkisia havaintoja tutkimuksessani.

Etukäteen itseäni mietitytti, annanko lapsille riittävästi aikaa pohtia ja vastata rauhasa. Kiirettä tutkiessa ei edes aloittelevalla haastattelijalla saa olla kiire. Tiedostin kokemattomuuteni haastattelijana ja pelkäsin, että kysymyksilläni johdattelen lapsia liikaa tietyn tyyppisiin vastauksiin. Olin etukäteen ajatellut, että varsinkin esikoulun arki näyttäytyy lapselle todella kiireisenä. Haastateltujen esikoululaisten lausumat kumoavat odotukseni esikoulupäivän kiireestä. Tämä osaltaan osoittaa, etten ole siirtänyt omia ennako-odotuksiani lasten vastauksiin.

7.2 Saatujen tulosten pohdinta

Näiden haastattelujen mukaan esikouluikäisten lasten kiireen kokeminen painottuu arki-ammuihin ja esikoulutaksiin ehtimiseen, yleensäkin siirtymätilanteisiin. Haastattelujen mukaan lapsen kiireen määrittää ulkopuolinen konkreettinen asia - taksiin, lentokoneeseen tai laivaan ehtiminen. Kiireen pukee sanoiksi isä tai äiti. Saamani tulokset olivat siis samansuuntaisia kuin Taina Kyrönlampi-Kymäläisen tutkimuksessa: Lapsen luontainen arjen tahti on kiireetön (Kyrönlampi-Kymäläinen 2007, 191).

Kolmella tutkimuksessa haastatellulla lapsella oli kehityksessään viivettä. Näiden erityistä kasvatusta ja tukea tarvitsevien lasten vastaukset olivat lyhyitä ja he antoivat myös vähemmän vastauksia. Toisaalta heiltä saamani vastaukset olivat hyvinkin konkreettisia ja osuvia. En usko, että heidän vastuksensa ratkaisevasti vaikuttivat tutkimuksen tuloksiin.

Itse yllätyin lasten vastauksista, sillä odotin kiireen näkyvän ja tuntuvan enemmän esikouluikäisen lapsen elämässä. Tässä tutkimuksessa haastatellut lapset asuvat maaseudulla, mutta ainoastaan muutaman lapsen vanhemmat tai toinen vanhemmista työskenteli kotona, joten vanhempien kotona työskentely ei selitä lasten vastauksia. Vaikka lapset eivät montakaan konkreettista kiireistä tilannetta pystyneet kertomaan, kiire koettiin silti epämiellyttävänä. Lasten vastauksissa tuli myös selvästi esille, mikä on tärkeintä esikouluikäisen maailmassa – ”leikkiminen kavereitten kaa”. Onneksi esikoulussa leikille on vielä aikaa.

Ensimmäisiä haastatteluja tehdessäni ajattelin, että on todella hyvä, etteivät lapset koe kiirettä. Kiire on vasta sitten ”kun isä sanoo”. Myöhemmin huomasin, etteivät lapset tunnista kiirettä. Ensin olin helpottunut, että lapset saavat vielä olla lapsia. Tutkimuksen edetessä aloin miettiä, onko nykyinen kiireinen elämänmeno niin arkista tämänpäivän lapsille, etteivät he tunnista ympärillään olevaa kiirettä ja pidä sitä ongelmana. Onko niin, että kun on kaiken aikaa vähän kiirettä ja levotonta ympärillä, ei lapsikaan tiedä, millaista kiireetön elämä voisi olla.

Pohdin, oliko teemahaastattelu oikea tiedonhankintamenetelmä tässä tutkimuksessa. Olisi varmasti ollut hyvä käyttää haastattelun rinnalla myös toisenlaista tiedonhankintaa, esimerkiksi havainnointia tai draamaa. Lapset olisivat ehkä ilmeillä ja eleillä osanneet ”kertoa” kiireestä erilaisia asioita. Olisin myös saanut kysymykseen, ”miltä kiire tuntuu?”, näin enemmän vastauksia. Esikouluikäiset olivat ehkä sittenkin liian nuoria kertomaan ja sanoittamaan kiirettä haastattelutilanteessa. Mietin myös olinko valinnut haastattelukysymykset oikein, kysyinkö asioita lapsentajuisesti, ymmärsivätkö haastattelemani lapset kaikki kysymykseni. En pysty näihin kaikkiin pohdintoihini vastaamaan. Katson vielä tutkimustani ”liian läheltä”, pystyäkseni arvioimaan kaikkia tutkimustuloksiini vaikuttavia osatekijöitä.

7.3 Tutkimustulosten soveltaminen käytännön työssä

Lähetin alkukesästä opinnäytetyön tilaajalle Anja Kulovedelle yhteenvedon kaikesta saamastani haastattelumateriaalista. Opinnäytetyön valmistuttua hankkeistajani saa myös varsinaisen opinnäytetyöni. Hankkeistajani käyttää materiaalia järjestämässään kiireenkesytys koulutuksissa.

Kaikkien lasten parissa työskentelevien on hyvä tietää, miten stressi vaikuttaa lasten käyttäytymiseen. Tässä tutkimuksessani tutkin erästä lapsen stressiä aiheuttavaa ilmiötä, kiirettä. Lasten käytös heijastaa osaltaan myös kiireistä ilmapiiriä. Tämä meidän aikuisten on hyvä tietää ja muistaa. Ehkä me liian usein syytämme lasta huonosta käyttäytymisestä, vaikka meidän pitäisi katsoa omaa käyttäytymistämme ja hidastaa omaa vauhtiamme. Miksi meillä aikuisilla on niin kiire?

Sosionomi (AMK) tutkinto antaa tietyillä kurssivalinnoilla kelpoisuuden lastentarhanopettajan tehtäviin. Jokaisen lasten kanssa työskentelevän on hyvä tiedostaa, että lasten ajattelu kehittyy jokaisella lapsella omaan tahtiin. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on hyvä varmistaa, miten lapsi on ymmärtänyt annetut ohjeet ja tehtävät. Lapset ovat luonnostaan innokkaita oppimaan, mutta aina pitää varmistaa, mitä lapsi tietää asiasta ennestään. Oppiessaan lapsi yhdistää uutta tietoa aikaisemmin opittuun. Tätä tutkimusta tehdessäni huomasin, miten vaikeaa lasten on kuvata abstraktia asiaa, jos heillä ei ole käytössään riittävää sanavarastoa. Myös kyky pohtia sekä taito yhdistellä syitä ja seurauksia on esikouluikäisillä lapsilla kehittynyt hyvin eri tahtiin.

Itselläni säilyi mielenkiinto aiheeseen koko projektin ajan ja aion varmasti hyödyntää kokemusta lasten haastattelusta myös tulevana vuosina. Mielestäni dokumentoimalla lapsen aidon tulkinnan jostain abstraktista asiasta pystyy säilyttämään lapselle muistoksi jotain ainutlaatuista hänestä itsestään. Jatkossa aion myös itse huomioida tarkemmin omassa käyttäytymisessäni ja olemuksessani olevan kiireen. Kiireinen ilmapiiri tarttuu helposti ja kiire ruokkii itse itseään. Lapsilla on vielä kyky elää hetkessä ja nauttia siitä. Mihin meillä aikuisilla oikeastaan on kiire?

Tämä projekti oli itselleni erittäin mielenkiintoinen kokemus, joskin työläs. Haastattelunauhujen kuuntelu ja puhtaaksikirjoittaminen vei paljon aikaa. Silti positiivisia kokemuksia oli enemmän. Opin paljon lasten ajattelusta ja siitä miten lapset jäsentävät ympärillään olevaa elämää. Yllätyin lasten ja vanhempien varauksettomasta haluk-

kuudesta lähteä mukaan tähän tutkimukseen. Myös lasten vastaukset yllättivät. Aivan kuten Monika Riihelä oli todennut: Lasten ajattelu ei ole aikuisen ajattelua huonompi, se on vaan erilaista. (Riihelä 1991,11).

Olisi mielenkiintoista tietää, miten kaupungissa asuvat esikouluikäiset vastaisivat samantyyppiseen kyselyyn. Tähän kyselyyn osallistuneet asuivat maaseutukunnassa. Onko esikouluikäisen kiireen tunnistamisessa asuinpaikkakohtaisia eroja? Tunnistavatko kaupunkiympäristössä asuvat lapset kiireen eri tavalla ja mihin asioihin siellä asuvat lapset kiireen liittävät?

Kiire käsitteenä ja ajan määrittäminen yleensäkin oli näille lapsille vielä melko vierasta ja hankalaa. Haastattelin lapsia, joiden kanssa en itse työskennellyt haastatteluja tehdessäni. Mikäli olisi ollut mahdollista, olisi käsitteitä kiire, aika ja kello voitu työstää yhdessä pitkin esikouluvuotta ja siten seurata, miten lasten ajattelu kehittyy vuoden aikana. Se ei kuitenkaan ollut tämän tutkimuksen tarkoituksena. Ehkä joku toinen opiskelija haluaa seurata lasten ajattelun kehittymistä esikouluvuoden aikana.

LÄHTEET

- Furness, A. 2000. Matikkapolkuja, toiminnallista matematiikkaa 5-7- vuotiaille. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Enäkoski, R. 1999. Pistä persoonasi peliin. 5. painos. Juva: WSOY.
- Hakkarainen, P. 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 1985. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.
- Högström, B. & Saloranta, O. (toim.) 2001. Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Opetushallitus. Jyväskylä: Gummerus.
- Jarasto, N., Lehtinen, T., & Nepponen, K. 1999. Hiljaa hyvä tulee. LK- Kirjat. Jyväskylä: Gummerus.
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. STAKES. Helsinki: Edita.
- Kolbe, L. ja Järvinen, K. (toim.) 2002. Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi.
- Kyrönlampi-Kymäläinen, T. 2007. Arki lapsen kokemana – Eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Matilainen, T. 2008. Lapsi elää rutiineissa, helppo ja hyvä arki. Jyväskylä: Gummerus.
- Miller, S. 1986. Lapsi ja stressi. Hämeenlinna: Karisto.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo: WSOY.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Puronen, P. 2005. Irti kiireestä. Helsinki: WSOY.

Riihelä, M. 1991. Aikakortit tie lasten ajatteluun. Helsinki: VAPK-kustannus.

Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Atena.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempina ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.

Siren-Tiusanen, H. 1996. Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmissään. Näkökulmia nuorimpien päiväkotilasten kuormittavuuteen. Oulun yliopisto. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.

Syrjälä, J. (toim.) 2005. Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WSOY.

Väisänen, L., Niemelä, M. & Suua, P. 2009. Sanat työssä: vuorovaikutus ammattitaitona. Helsinki: Kirjapaja.

Perusopetuslaki 23.12.1999/1288

Perusopetuslaki 19.12.2003/1139

1. MITÄ KIIRE ON?

Mitä sinulle tulee mieleen sanasta kiire?

Mitä kiire on? / Millaista kiire on?

Onko lapsilla kiire? Miksi?

Onko aikuisilla kiire? Miksi?

Onko eskarin aikuisilla koskaan kiire?

Mistä sen eskarin aikuisten kiireen näkee tai tietää?

Millä kiirettä voisi mitata?

Kauanko kiire kestää?

2. MILLOIN / KOSKA ON KIIRE?

Mistä tietää, että on kiire?

Millaisissa tilanteissa on kiire?

- kotona? / eskarissa?

Onko sinulla riittävästi aikaa tehdä mieluisinta ”juttuasi” rauhassa? (esikoulussa)

Pitääkö esikoulussa koskaan lopettaa jotakin leikkiä tai asiaa kesken?

Mitä pitää tehdä, että kiirettä voisi lisätä?

Mitä pitää tehdä, että kiirettä voisi vähentää?

Mitä arvelet, onkohan koulussa vai esikoulussa kiireempää?

3. MILTÄ KIIRE TUNTUU?

Miltä kiire tuntuu?

Tykkäätkö sinä kiireestä?

Mikä voisi olla kiireen vastakohta?

4. HALUATKO KYSYÄ MINULTA JOTAKIN?